

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Η Αναβαλλόμενη Φορολογία ως μέσο ωραιοποίησης των Οικονομικών
Καταστάσεων

του

Δημητρίου Κολοβού

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην

Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Θεσσαλονίκη 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Απώτερος σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη του αν η αναβαλλόμενη φορολογία αποτελεί ένα μέσον ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών. Πρόκειται για ένα ζήτημα που εξετάζεται μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Ενόψει αυτής, λοιπόν, συλλέχθηκαν δεδομένα που προέκυψαν από άλλες μελέτες και έρευνες επί του συγκεκριμένου ζητήματος. Αναλυτικότερα, το ζήτημα της αναβαλλόμενης φορολογίας διέπεται από τις διατάξεις του ΔΛΠ12. Η υπόσταση κενών και ευελιξιών, στο υφιστάμενο κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο, επί του ζητήματος του χειρισμό των αναβαλλόμενων φορολογιών έχει ωθήσει τις επιχειρηματικές οντότητες στην ανεύρεση πρακτικών για την διαχείριση των επιπέδων κερδοφορίας τους και την απεικόνιση της επιθυμητής οικονομικής τους εικόνας, στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Το ζήτημα της αναβαλλόμενης φορολογίας αποτελεί έναν όρο που χαρακτηρίζεται από ιδιάζουσα πολυπλοκότητα και δεν είναι λίγες οι φορές που η χρησιμοποίησή του δεν εμπίπτει στο πλαίσιο της ηθικής χρήσης της δημιουργικής λογιστικής. Συχνά, εκμεταλλευόμενες τα κενά και την ευελιξία του πλαισίου που διέπει την αναβαλλόμενη φορολογία, οι επιχειρήσεις καταλήγουν να την χρησιμοποιούν ως ένα μέσον της αύξησης των επιπέδων κερδοφορίας τους, χωρίς παράλληλη αύξηση του φόρου εισοδήματος που θα χρειαστεί να καταβάλουν στο δημόσιο, ή εναλλακτικά της μείωσης του επιπέδου των ζημιών τους ώστε να παρουσιάσουν μία οικονομικά υγιή εικόνα προς τα ενδιαφερόμενα μέρη και να διαστρεβλώσουν την πραγματικότητα. Στην παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζονται διάφορες έρευνες και απόψεις που αποτυπώνονται επί του εν λόγω ζητήματος, καθώς επίσης και επί του ζητήματος της χρησιμοποίησης της δημιουργικής λογιστικής, τη στιγμή κατά την οποία η αναβαλλόμενη φορολογία έχει καταστεί ένα μέσον εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής. Συνοπτικά, ωστόσο, το βασικό ερευνητικό ερώτημα που τίθεται στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας έγκειται στο αν η αναβαλλόμενη φορολογία αποτελεί μέσον ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών και η απάντηση που προκύπτει στο συγκεκριμένο ερώτημα, από τη μελέτη και αξιολόγηση των ερευνών που παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία, είναι θετική.

Λέξεις-κλειδιά: Αναβαλλόμενη Φορολογία, Δημιουργική Λογιστική, Διαχείριση Κερδών, Ωραιοποίηση Οικονομικών Καταστάσεων, Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, ΔΛΠ12.

ABSTRACT

The ultimate goal of this dissertation is to study whether deferred taxation is a means of beautifying the financial statements of companies. This is an issue that is being addressed through a literature review. In view of this, therefore, data emerged from other studies and research on this issue. More specifically, the issue of deferred taxation is governed by the provisions of IAS 12. The lack of gaps and flexibility, in the current regulatory and legislative framework, on the issue of handling deferred taxes has pushed business entities to find practices to manage their profitability levels and to reflect their desired financial picture in their financial statements. The issue of deferred taxation is a term characterized by particular complexity and it is not uncommon for its use not to fall within the ethical use of creative accounting. Often, taking advantage of the gaps and flexibility of the deferred tax framework, companies end up using it as a means of increasing their profitability levels, without having to increase the income tax they will have to pay to the state, or alternatively reduce their level of losses, in order to present a financially well picture to stakeholders and distort reality. This dissertation presents various researches and views that are reflected on this issue, as well as on the issue of the use of creative accounting, at a time when deferred taxation has become a means of applying creative accounting. In summary, however, the main research question posed in the context of this dissertation is whether deferred taxation is a means of improving the financial statements of companies and the answer to this question, from the study and evaluation of the research presented during the literature review, is positive.

Keywords: Deferred Taxation, Creative Accounting, Profit Management, Beautification of Financial Statements, International Accounting Standards, IAS12.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πριν την παρουσίαση της διπλωματικής μου εργασίας αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίησή της.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτρια της διπλωματικής μου εργασίας κ. Αγγελική Σαμαρά για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του σε όλο το διάστημα της εκπόνησής της.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω την μητέρα μου για την στήριξη της σε όλα τα χρόνια της ακαδημαϊκής και μη καριέρας μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους αυτούς που με στήριξαν τα τελευταία χρόνια στην επαγγελματική και προσωπική μου ζωή για όλη τη κατανόηση που έδειξαν και ειδικότερα, το στενό οικογενειακό και φιλικό μου περιβάλλον.

Αδιαμφισβήτητα, η παρουσία τους δίπλα μου και η εν γένει στήριξή τους ήταν και θα είναι καθοριστικής σημασίας τόσο για εμένα όσο και για την πρόοδό μου.

Ευχαριστώ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	v
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ.....	1
1.2 ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΗΔΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ.....	1
1.3 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΡΕΥΝΩΝ ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΩΡΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	5
2.1 Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	5
2.2 Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΥΤΩΝ ΔΙΑΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	7
2.3 Η ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	17
3.1 ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΕΝΙΚΑ.....	17
3.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ 12.....	20
3.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ.....	29

4.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	29
4.2 ΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.....	34
4.3 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	38
4.4 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΗΘΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Απώτερος σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εμβάθυνση στο ΔΛΠ 12- «Φόροι Εισοδήματος» και ειδικότερα στην αναβαλλόμενη φορολογία. Ειδικότερος σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη του τρόπου και του βαθμού στον οποίο η αναβαλλόμενη φορολογία είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως τρόπος ωραιοποίησης της εικόνας που αποτυπώνεται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Πρόκειται για ένα ζήτημα, το οποίο καλύπτεται μέσω βιβλιογραφικής και νομολογικής ανασκόπησης. Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας και προκειμένου να καλυφθεί ο βασικός και ειδικός σκοπός της, πραγματοποιείται συλλογή δευτερογενών δεδομένων, δηλαδή δεδομένων που προκύπτουν από άλλες έρευνες και μελέτες που έχουν διεξαχθεί και έχουν επικεντρωθεί στο ζήτημα της συμβολής της αναβαλλόμενης φορολογίας στην ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Επιπροσθέτως, προκειμένου να τεθεί μία πλήρης εικόνα του ΔΛΠ 12 και της αναβαλλόμενης φορολογίας πραγματοποιείται μία νομολογιακή ανασκόπηση, στο πλαίσιο της οποίας παρατίθενται οι ισχύουσες διατάξεις το παρόντος νομοθετικού κανονιστικού πλαισίου, στην περίπτωση της Ελλάδας.

1.2 ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΗΔΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Είναι γεγονός πως κατά την σύγχρονη εποχή, ενόψει της έξαρσης του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, έχει επέλθει πλήρης απελευθέρωση του εμπορίου και των συναλλαγών και επέκταση του εύρους δραστηριοποίησης των σύγχρονων οργανισμών. Πρόκειται για μία κατάσταση η οποία είναι πλέον εδραιωμένη στο σύγχρονο επιχειρηματικό γίγνεσθαι, γεγονός που την καθιστά νόρμα. Ως εκ τούτου,

οι σύγχρονες επιχειρηματικές οντότητες καλούνται να δράσουν σε διεθνές και παγκόσμιο πλαίσιο, πέραν των συνόρων του κράτους επί του οποίου εδρεύουν. Πρόκειται για μια αλλαγή η οποία αποτελεί σημαντική πρόκληση για τους σύγχρονους οργανισμούς, οι οποίοι καλούνται να ανταπεξέλθουν σε διαφορετικές κάθε φορά συνθήκες δραστηριοποίησης, καθώς πρέπει να προσαρμόζονται στα ισχύοντα καθεστώτα και περιβάλλοντα των διαφορετικών κρατών. Με το πέρασ των ετών, οι προκλήσεις στις οποίες καλούνται να ανταπεξέλθουν οι σύγχρονες επιχειρηματικές οντότητες γίνονται ολοένα και περισσότερο περίπλοκες και πολυδιάστατες. Ενόψει της ιδιάζουσας αυτής πολυδιάστασης και πολυπλοκότητας κατέστη απαραίτητη η δημιουργία ενός πλήρους κανονιστικού και νομοθετικού πλαισίου, προκειμένου να επέλθει αρμονία στην παρεχόμενη πληροφόρηση, η οποία προκύπτει από τα οικονομικά δεδομένα που αποτυπώνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των οργανισμών. Σε αυτό συμβάλλουν με την συνεχή επικαιροποίησή τους, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, τα οποία πρέπει σε κάθε περίπτωση να παραλληλίζονται και να ανταποκρίνονται στα εκάστοτε ισχύοντα δεδομένα. Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς προσφέρουν τη δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρηματικών οντοτήτων, όχι μόνο σε εθνικό, αλλά και σε παγκόσμιο βεληγεκές. Με τον τρόπο αυτόν, παρέχουν στα διάφορα ενδιαφερόμενα και εμπλεκόμενα μέρη πληρέστερη πληροφόρηση για την οικονομική κατάσταση και τα χρηματοοικονομικά δεδομένα των επιχειρήσεων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα τέθηκαν για πρώτη φορά σε εφαρμογή κατά το έτος 2005.

Είναι γεγονός, πως από τα διάφορα ισχύοντα πρότυπα ορίζονται οι χειρισμοί των υφιστάμενων λογαριασμών, καθώς επίσης και οι ακολουθούμενες πρακτικές κατά την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρηματικών οντοτήτων. Συγκεκριμένα δε, το ΔΛΠ 12 απουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι το συγκεκριμένο διεθνές λογιστικό πρότυπο ασκεί ουσιαστική επιρροή στην αχίλλειο πτέρνα των επιχειρηματικών οντοτήτων. Αναλυτικότερα, το συγκεκριμένο διεθνές λογιστικό πρότυπο επικεντρώνεται στον λογιστικό χειρισμό του φόρου εισοδήματος των οργανισμών και εντός αυτού αναφέρεται και η λεγόμενη αναβαλλόμενη φορολογία, καθώς επίσης και η διάκριση

της αναβαλλόμενης από την τρέχουσα φορολογία. Στο ΔΛΠ 12 παρατίθενται οι κανόνες υπολογισμού και αναγνώρισης των αναβαλλόμενων φορολογιών και του φόρου εισοδήματος και συν τοις άλλοις, δίνονται πληροφοριακά στοιχεία για τις απόρροιες της αναβαλλόμενης φορολογίας στις οικονομικές καταστάσεις και την εικόνα τους.

Το ζήτημα της φορολογίας εισοδήματος, τόσο για τα φυσικά όσο και για τα νομικά πρόσωπα, αποτελεί ένα πολύ ευαίσθητο και εξαιρετικά φλέγον θέμα. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος για τον οποίο πραγματοποιούνται διαρκείς προσπάθειες για τον βέλτιστο χειρισμό των φορολογουμένων αποτελεσμάτων των οικονομικών οντοτήτων και των συνεπειών που έχουν αυτοί οι χειρισμοί, ανάλογα με το παν είναι θεμιτοί αθέμιτοι. Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα αποσκοπούν στην εξάλειψη, ή τουλάχιστον στην αισθητή μείωση, της χρησιμοποίησης αθέμιτων τρόπων χειρισμού των φορολογηθέντων οικονομικών αποτελεσμάτων στις επιχειρήσεις. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι αποτελούν μία ασπίδα προστασίας προς τα διάφορα εμπλεκόμενα και ενδιαφερόμενα μέρη, για τον όσο το δυνατόν ορθότερο και ορθολογικότερο χειρισμό των φορολογηθέντων κερδών και την ενδυνάμωση της έγκυρης και αξιόπιστης πληροφόρησης, κατά ακολουθήσει τον εκάστοτε ισχύουσες νομοθετικών διατάξεων και κανονιστικών πλαισίων.

Εκ των ανωτέρω αναφερομένων δεδομένων προκύπτει ιδιάζουσα σπουδαιότητα του ζητήματος της αναβαλλόμενης φορολογίας, καθώς είναι άμεσα συνυφασμένο με το ευαίσθητο ζήτημα της χειραγώγησης των φορολογουμένων κερδών των επιχειρηματικών οντοτήτων και της ωραιοποίησης της εικόνας των οικονομικών καταστάσεων, υπό το πρίσμα της δημιουργικής λογιστικής. Για τον λόγο αυτόν αποφασίστηκε η από πλευράς μας επικέντρωση στο ζήτημα της αναβαλλόμενης φορολογίας και ειδικότερα δε, στη διασύνδεσή της με την ωραιοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Πρόκειται για ένα ζήτημα, το οποίο ναι μεν έχει αποτελέσει κατά καιρούς κεντρικό σημείο διερεύνησης και αναλύσεις πολλών διεξαγόμενων μελετών και ερευνών, αλλά η πρωτοτυπία του δεν εξαλείφεται ποτέ, λόγω του δυναμικού χαρακτήρα από τον οποίο διακατέχεται το συγκεκριμένο ζήτημα. Με αυτό, εννοούμε ότι, όπως ακριβώς τα περιβάλλοντα στα οποία καλούνται να δραστηριοποιηθούν οι σύγχρονες επιχειρήσεις είναι δυναμικά και όχι στατικά, το ίδιο συμβαίνει και μετά υφιστάμενα νομοθετικά και κανονιστικά πλαίσια που τα διέπουν.

1.3 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κατόπιν της ολοκλήρωσης του πρώτου εισαγωγικού κεφαλαίου, ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, λοιπόν, επικεντρωνόμαστε στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και στην έννοια της αναβαλλόμενης φορολογίας. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά, γίνεται μία ευρύτερη αναφορά στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και κατόπιν, εξειδικεύουμε την ανάλυση στο ΔΛΠ 12, το οποίο αποτελεί και το συγκεκριμένο διεθνές λογιστικό πρότυπο που αναφέρεται στην αναβαλλόμενη φορολογία και εισάγει την έννοια και την χρήση της στο προσκήνιο. Κλείνοντας το δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία ακόμα μεγαλύτερη εξειδίκευση στην περίπτωση της αναβαλλόμενης φορολογίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας πραγματοποιείται μία βιβλιογραφική ανασκόπηση επί του ζητήματος της δημιουργικής λογιστικής και της διαχείρισης των κερδών. Ο λόγος της υπόστασης του παρόντος κεφαλαίου καλύπτει το ζήτημα της ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων, το οποίο στη συνέχεια θα συνδεθεί με την αναβαλλόμενη φορολογία. Λόγω του ότι η ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων προκύπτει ως απότοκος της δημιουργικής λογιστικής, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, αρχικά αποσαφηνίσουμε εννοιολογικά την δημιουργική λογιστική και στη συνέχεια αναφέρουμε τις επιμέρους υφιστάμενες και χρησιμοποιούμενες τεχνικές της. Κατόπιν τούτων, εμβαθύνουμε στην διασύνδεση της δημιουργικής λογιστικής και των διεθνών λογιστικών προτύπων. Κλείνοντας το τρίτο κεφάλαιο, παρατίθενται σχετικές έρευνες που έχουν διεξαχθεί γύρω από το ζήτημα της σημασίας των πρακτικών της διοίκησης (management practices) στην χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής και τις ηθικές προεκτάσεις αυτής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας πραγματοποιείται μία ανασκόπηση ερευνών γύρω από το ζήτημα του κατά πόσο η αναβαλλόμενη φορολογία είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως μέσον ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρηματικών οντοτήτων. Έτσι, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρατίθενται έρευνες και μελέτες που έχουν ήδη διεξαχθεί γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα και με τον τρόπο αυτόν, καταλήγουμε στην συγκέντρωση

δευτερογενών δεδομένων που θα μας οδηγήσουν στην εξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων. Πιο συγκεκριμένα, παρατίθενται έρευνες που επικεντρώνονται στη στάση που κρατούν οι επιχειρήσεις απέναντι στην αναβαλλόμενη φορολογία, καθώς επίσης και έρευνες που επικεντρώνονται στον χειρισμό των χρηματοοικονομικών καταστάσεων διαμέσου της αναβαλλόμενης φορολογίας και της χειραγώγησης των κερδών μέσω αυτής.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης παρατίθενται τα τελικά συμπεράσματα που εξάγονται από την ανάλυση και αξιολόγηση των δευτερογενών δεδομένων που παρατέθηκαν σε όλα τα ανωτέρω αναφερόμενα κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΡΕΥΝΩΝ ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΩΡΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

2.1 Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Αρχικά, αξιοπρόσεκτη είναι η μελέτη που διεξήχθη από τους Poterba et al. (2011). Πρόκειται για μία μελέτη, το ερευνητικό δείγμα της οποίας απαρτίζεται από μεγάλες επιχειρηματικές οντότητες των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Το μελετώμενο χρονικό διάστημα εκτείνεται από το έτος 1993 και φτάνει μέχρι και το έτος 2004. Αναλυτικότερα, στην εν προκειμένω μελέτη, διερευνάται ο βαθμός στον οποίο η βαρύτητα που προσδίδει μία επιχειρηματική οντότητα στον αναβαλλόμενο φόρο, είναι σε θέση να ασκήσει επιρροή στον τρόπο με τον οποίο η εν λόγω επιχείρηση επηρεάζεται από τις μεταβολές του ισχύοντος φορολογικού καθεστώτος. Επί της ουσίας, διερευνάται η σχέση που υφίσταται μεταξύ της αναβαλλόμενης φορολογίας και της μεταβλητότητας του εκάστοτε ισχύοντος φορολογικού καθεστώτος ενός κράτους. Στη συγκεκριμένη έρευνα υφίσταται ο ισχυρισμός πως σε περίπτωση κατά

την οποία ενυπάρχει προσδοκία μείωσης των φορολογικών συντελεστών στο άμεσο μέλλον, αυτό δημιουργεί ένα επιπρόσθετο κίνητρο στις εταιρείες, οι οποίες στις οικονομικές τους καταστάσεις παρουσιάζουν υψηλά κονδύλια στις αναβαλλόμενες φορολογικές τους απαιτήσεις. Αναλυτικότερα, το κίνητρο που δίνεται στις συγκεκριμένες επιχειρηματικές μονάδες έγκειται στη μεταβολή των εσόδων τους, όσο αυτό καθίσταται εφικτό, και στη χρησιμοποίηση, τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα ισχύοντος των υψηλών συντελεστών φορολογίας, των προκυπτόντων προνομίων από την αναβαλλόμενη φορολογία. Εν αντιθέσει, για την περίπτωση των επιχειρηματικών οντοτήτων οι οποίες παρουσιάζουν υψηλά υπόλοιπα στους λογαριασμούς των αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεών τους, τα κίνητρα της μετατόπισης των εσόδων προς το άμεσο μέλλον, επί του οποίου αναμένεται η μείωση των συντελεστών φορολογίας, είναι ισχυρότερα, σε σύγκριση με την περίπτωση των εταιρειών, οι οποίες δεν διαθέτουν αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις. Αυτό συμβαίνει διότι κατά τη μετατόπιση των εσόδων σε μελλοντικό χρονικό διάστημα, οι επιχειρηματικές οντότητες που διαθέτουν υψηλά υπόλοιπα στους λογαριασμούς των αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων έχουν τη δυνατότητα της χρησιμοποίησης του εν προκειμένω λογαριασμού, με μειωμένο συντελεστή φορολογίας.

Όσα αναφέρθηκαν παραπάνω υποστηρίζονται σε αμφότερες τις μελέτες που έχουν διεξαχθεί από την πλευρά των Scholes et al. (1992), και εν συνεχεία από την πλευρά του Guenther (1994). Πρόκειται για δύο μελέτες, οι οποίες είναι επικεντρωμένες στο χρονικό διάστημα που εκτείνεται μεταξύ του έτους 1987 και του έτους 1988. Η επιλογή του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος από τους μελετητές δεν ήταν τυχαία. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα χρονικό διάστημα, κατά τη διάρκεια του οποίου ο συντελεστής φορολογίας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής δέχτηκε σταδιακή μείωση φτάνοντας από ένα ποσοστό της τάξεως του 46% σε ένα μειωμένο ποσοστό της τάξεως του 34%. Εκ των αποτελεσμάτων των δύο εν λόγω ερευνών αποδείχτηκε ότι οι επιχειρηματικές οντότητες καθυστερούσαν στην αναγνώριση των εσόδων τους, για όσο χρονικό διάστημα ο συντελεστής φορολογίας κυμαινόταν σε υψηλά επίπεδα. Εν τέλει, οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στο ερευνητικό δείγμα των δύο αυτών μελετών κατέληξαν στην αναγνώριση των εσόδων τους κατά τη διάρκεια των ετών, που ο φορολογικός συντελεστής ήταν μειωμένος. Απώτερος σκοπός της

κίνησης αυτής ήταν, εμφανέστατα, η μείωση του επιπέδου των επιβαλλόμενων φόρων εισοδήματος προς τις εταιρείες αυτές.

Συγκεκριμένα δε, στη μελέτη τους, οι Scholes et al. (1992) προέβησαν σε έναν συγκεκριμένο υπολογισμό και κατέληξαν ότι ένας μέσος αριθμός 812 επιχειρηματικών οντοτήτων, από το συνολικό ερευνητικό δείγμα των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα, είχαν καταλήξει σε εξοικονόμηση, προσεγγιστικά, 500.000 δολαρίων.

Από την δική του πλευρά, στο πλαίσιο της μελέτης του, ο Wolfson (1994) παραθέτει υπονοούμενα τα οποία αφορούν τους ανεξάρτητους ελεγκτές και την περίπτωση των αντικρουόμενων συμφερόντων που διαθέτουν. Ο ερευνητής, αναλυτικότερα, υπαινίσσεται ότι οι ανεξάρτητοι ελεγκτές, ναι μεν προβαίνουν στην παροχή συμβουλών προς το πελατειακό τους κοινό για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να μειώσουν τα επίπεδα του φορολογητέου εισοδήματός τους, αλλά παράλληλα, από την άλλη πλευρά καλούνται να προβούν στην αντίχρευση οποιασδήποτε ύποπτης κίνησης διαχείρισης και χειραγώγησης των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Ορισμένες κινήσεις, όπως είναι επί παραδείγματι η χρησιμοποίηση και ερμηνεία του ΔΛΠ12, ως προς το ζήτημα της αναβαλλόμενης φορολογίας, έτσι ώστε οι δράσεις στις οποίες προβαίνει μία επιχείρηση, επί του συγκεκριμένου ζητήματος, να καταλήγουν προς όφελός της και ταυτόχρονα εις βάρος των κρατικών εσόδων, ενδεχομένως είναι δυνατόν να ληφθούν υπόψιν και ως ενδείξεις του ήθους των διοικούντων. Υπό την έννοια αυτή, επομένως, με τον τρόπο αυτόν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί και το αν οι διοικούντες μίας επιχείρησης προτάσσουν την ηθική ή αν την καταπατούν στον βωμό άλλων επιπρόσθετων, και ενδεχομένως ατομικών κινήτρων και αφορμών.

2.2 Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΥΤΩΝ ΔΙΑΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Έχοντας ως κίνητρο την ευρύτερη δυνατότητα χειρισμού, η οποία υφίσταται υπό το πρίσμα των ευρέως αποδεκτών λογιστικών αρχών, σε σύγκριση με την αδυναμία

ευελιξίας των κανόνων φορολογίας και παράλληλα, αποδεχόμενοι την υπόθεση ότι οι διοικούντες των επιχειρηματικών οντοτήτων προβαίνουν σε εκμετάλλευση αυτής της ελευθερίας χειρισμού των υφιστάμενων και ισχυουσών λογιστικών αρχών, για λόγους διαχείρισης των εσόδων της επιχείρησής τους, κυρίως με ανοδική τάση και με τέτοιον τρόπο ώστε να μην ασκείται επιρροή στα επίπεδα του τρέχοντος φορολογητέου εισοδήματος, οι Phillips et al. (2003) προβαίνουν στη μελέτη της χρησιμότητας που προκύπτει από την υπόσταση της αναβαλλόμενης φορολογίας για τον εντοπισμό της διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων.

Αναλυτικότερα, η έρευνα των Phillips et al. (2003) αξιολογεί και προτείνει την αξιοποίηση του αναβαλλόμενου φόρου ως ενός μέτρου που δύναται να λαμβάνεται για λόγους ανίχνευσης ενεργειών διαχείρισης του επιπέδου της κερδοφορίας. Στο σημείο αυτό, αναφέρεται ότι υφίστανται τρεις επιμέρους λόγοι, οι οποίοι ωθούν τους διοικούντες των επιχειρήσεων στη διαχείριση των κερδών τους. Πρώτον, η διαχείριση του επιπέδου κερδοφορίας πραγματοποιείται με σκοπό την αποφυγή μείωσης των καθαρών κερδών. Δεύτερον, πραγματοποιείται για λόγους αποφυγής εμφάνισης ζημιών και τρίτον, για λόγους αποφυγής εμφάνισης αποκλίσεων από τις προβλέψεις που έχουν πραγματοποιηθεί.

Το γεγονός του εντοπισμού ή της απουσίας ενεργειών διαχείρισης κερδών διακατέχεται από ιδιάζουσα σπουδαιότητα, για την εκάστοτε επιχειρηματική οντότητα. Ο λόγος έγκειται στο ότι ασκεί σημαντική επιρροή στα επίπεδα αξιοπιστίας της αξιολογικής διαδικασίας της ποιότητας των εμφανιζόμενων κερδών στις οικονομικές καταστάσεις μίας εταιρείας. Συν τοις άλλοις, θεωρείται πως σε περίπτωση κατά την οποία μία επιχειρηματική οντότητα εμφανίζει θετικά αποτελέσματα στις οικονομικές καταστάσεις της, δηλαδή σε περίπτωση κατά την οποία τα λογιστικά της εισοδήματα είναι με τέτοιον τρόπο διαχειρίσιμα ώστε να μην ασκείται επιρροή στα φορολογητέα εισοδήματα, τότε αυτά θα είναι σε θέση να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην υφιστάμενη συζήτηση για το αν εν τέλει πρέπει τα λογιστικά αποτελέσματα να είναι αυτά που θα υπόκεινται σε φορολόγηση για τις επιχειρηματικές οντότητες.

Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από αμφοτέρως τις μελέτες που διεξήχθησαν από τους Yin (2000) και Manzon & Plesko (2002). Οι δύο συγκεκριμένες μελέτες, μάλιστα αναφέρονται στο σφάλμα στα accrual metrics. Πρόκειται για ένα είδος σφάλματος

που χρησιμοποιείται για λόγους ανίχνευσης τυχόντων κρουσμάτων διαχείρισης κερδών στις οικονομικές καταστάσεις των μελετώμενων επιχειρήσεων. Τα αποτελέσματα αμφοτέρων των ερευνών αποδεικνύουν την οριακή χρησιμότητα της αναβαλλόμενης φορολογίας στον εντοπισμό δράσεων που είναι συνυφασμένες με την διαχείριση των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων σε σχέση με το σύνολο των δεδουλευμένων και των μη κανονικών δεδουλευμένων τους. Έτσι, καταλήγουν στο ότι η αναβαλλόμενη φορολογία είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί με βέλτιστο τρόπο, για την μέτρηση των διακριτών αυτών ευχερειών που δίνονται στους διοικούντες των επιχειρήσεων και οι οποίες αξιοποιούνται υπό πρίσμα των ευρύτερα αποδεκτών και παραδεκτών λογιστικών αρχών (GAAP). Ο λόγος της αξιοποίησης των διαθέσιμων ευχερειών από την πλευρά των διοικήσεων των επιχειρηματικών οντοτήτων έγκειται στο ότι η φορολογική νομοθεσία, ευρύτερα, καθίσταται δυσχερέστερη στο χειρισμό της.

Επιπροσθέτως, στις έρευνες των Yin (2000) και Manzon & Plesko (2002), αναφέρεται και η ευχέρεια χειρισμού των επιπέδων του λογιστικού εισοδήματος των εταιρειών, άνευ υπόστασης αναβαλλόμενης φορολογίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιου είδους περιπτώσεων είναι η δημιουργία μόνιμων διαφορών μεταξύ του λογιστικού και του φορολογικού αποτελέσματος, καθώς επίσης και οι ενέργειες που αποσκοπούν στη μεταβολή των λειτουργικών χρηματοροών των επιχειρήσεων και ασκούν παράλληλη επιρροή σε αμφότερα τα εισοδήματα, δηλαδή στο φορολογικό και το λογιστικό. Ως εκ τούτου, οι ανωτέρω δύο αναφερόμενες μελέτες προβαίνουν στην αναγνώριση ότι πιθανότατα η αναβαλλόμενη φορολογία να μην είναι ικανή να αποτυπώσει το σύνολο των δραστηριοτήτων διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας. Τα ερωτήματα που θέτουν οι δύο αυτές έρευνες, κατόπιν της ολοκλήρωσής τους, λοιπόν, έγκεινται στο αν η αναβαλλόμενη φορολογία μπορεί τελικά να προβεί χρήσιμη στον εντοπισμό ενεργειών διαχείρισης κερδοφορίας σε περιπτώσεις που εκτείνονται και πέραν της μελέτης του συνόλου των δεδουλευμένων.

Συνεχίζοντας, τονίζεται ότι οι λαμβανόμενες αποφάσεις για το ζήτημα της εταιρικής μόχλευσης (corporate leverage) φαίνεται να επηρεάζονται από τον αναβαλλόμενο φόρο. Φυσικά, υφίστανται πραγματοποιούμενες έρευνες και μελέτες που επικεντρώνονται στο ζήτημα του αν και σε ποιο βαθμό οι διαφορές που προκύπτουν μεταξύ λογιστικού και φορολογικού αποτελέσματος είναι σε θέση να ασκήσουν επιρροή στις αποφάσεις που λαμβάνονται επί ζητημάτων μόχλευσης στις εταιρείες.

Αναλυτικότερα, οι Harrington et al. (2012), στο πλαίσιο της μελέτης που διεξήγαγαν, έκαναν μνεία περί δυσχερειών στο ζήτημα της μελέτης των ανωτέρω αναφερόμενων διαφορών, μεταξύ λογιστικού και φορολογικού αποτελέσματος. Τη δυσχέρεια αυτή την αιτιολόγησαν στην απουσία συγκεκριμένων πληροφοριών, οι οποίες εσκεμμένα δεν δημοσιοποιούνται από την πλευρά των επιχειρήσεων, λόγω του ότι η δημοσίευσή τους δεν είναι υποχρεωτική εκ του νόμου.

Έτσι, οι Harrington et al. (2012) προτείνουν την αξιοποίηση ενός συγκεκριμένου δείκτη, ήτοι αυτού που προκύπτει από τον λόγο της καθαρής αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης προς το σύνολο των υποχρεώσεων (NDTA/L). Η χρησιμοποίηση του συγκεκριμένου δείκτη θεωρείται χρήσιμη στον υπολογισμό των προσωρινών διαφορών που προκύπτουν μεταξύ του φορολογικού και του λογιστικού αποτελέσματος. Πρόκειται για έναν δείκτη ο οποίος υπολογίζεται επίπεδα των μελλοντικών αναμενόμενων μεταβολών των πληρωτέων φόρων, οι οποίες θα δεχτούν επιρροή από τα επίπεδα του μελλοντικού οριακού φορολογικού συντελεστή της επιχειρηματικής οντότητας. Εκ των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τον συγκεκριμένο δείκτη, είναι δυνατόν να μελετηθεί περαιτέρω ο τρόπος με τον οποίο αυτός είναι δυνατόν να ασκεί επιρροή στην ακολουθούμενη πολιτική που έχει αποφασιστεί από την πλευρά της εκάστοτε εταιρείας για τα επίπεδα των χρεών της.

Η μελέτη των Harrington et al. (2012) αφορούσε το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 1994-2008. Το ερευνητικό δείγμα απαρτιζόταν από επιχειρηματικές οντότητες που δραστηριοποιούνταν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας αποδείχτηκε ότι οι επιχειρηματικές οντότητες που εμφάνιζαν καθαρές αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις δεν εμφάνιζαν τόσο μεγάλη πιθανότητα να αντιμετωπίσουν κάποιο χρέος, το οποίο θα απαιτούσε οποιοδήποτε αναχρηματοδότηση. Επιπροσθέτως, προέκυψε ότι οι επιχειρήσεις που είχαν καθαρές αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις εμφάνιζαν χαμηλότερα επίπεδα δεικτών μόχλευσης, σε περίπτωση κατά την οποία ακολουθούσαν οποιαδήποτε αναχρηματοδότηση. Εκ των εν λόγω αποτελεσμάτων διαφάνηκε, συν τοις άλλοις, ότι οι επιχειρηματικές οντότητες που εμφάνιζαν καθαρές αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις χαρακτηριζόταν από υψηλότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν κάποιο χρέος και την ίδια στιγμή, εμφάνιζαν την τάση κύμανσης των δεικτών μόχλευσης σε υψηλότερα επίπεδα κατόπιν αναχρηματοδοτήσεων.

Στην μελέτη της Αγγελικής Σαμαρά (2014) που πραγματοποιήθηκε σε πλήθος ελληνικών εισηγμένων εταιρειών για την περίοδο 2005-2013, λαμβάνοντας υπόψη την περίοδο και επίπτωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και την εφαρμογή των ΔΠΧΑ, παρατηρούμε πως το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι πως οι καθαρές αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις και μόνον κατέχουν σημαντική πληροφόρηση επί της λογιστικής αξίας των ιδίων κεφαλαίων και κερδών. Επίσης σύμφωνα με τους Λαδά et al (2017) στην μελέτη τους για τη σχέση μεταξύ της κατανομής κεφαλαίων, του κινδύνου πτώσης τιμής μετοχών και της αναβαλλόμενης φορολογίας, παρατηρούμε πως καταλήγουν στο συμπέρασμα πως ένα υψηλό επίπεδο αναβαλλόμενων φορολογικών στοιχείων είναι ικανό να σηματοδοτήσει υψηλότερο κίνδυνο πτώσης της τιμής των μετοχών σε μελλοντικό διάστημα. .

Τέλος, επισημαίνεται ότι αρκετές μελέτες επισημαίνουν ότι η διαφορά που προκύπτει μεταξύ λογιστικών και φορολογικών κερδών χρησιμοποιείται κατά κόρον για λόγους διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων, όπως θα φανεί εν συνεχεία, στο αμέσως επόμενο υποκεφάλαιο.

2.3 Η ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Χαρακτηριστικό παράδειγμα έρευνας που έχει διεξαχθεί και που θεωρεί δεδομένο ότι υφίσταται διαχείριση των κερδών, από την πλευρά των επιχειρήσεων, μέσω της χρήσης της αναβαλλόμενης φορολογίας, είναι αυτή των Schrand & Wong (2003). Αναλυτικότερα, η συγκεκριμένη μελέτη προβαίνει στην ερμηνεία των SFAS Αρ.109, ως προτύπων που επιτρέπουν στις επιχειρηματικές οντότητες να ενεργούν βάσει της διακριτής ευχέρειας που τους δίνεται για την αυθαίρετη αποτίμηση των αναβαλλόμενων φορολογικών τους απαιτήσεων. Πιο συγκεκριμένα, στη μελέτη των Schrand & Wong (2003) ερευνάται ο βαθμός κατά των οποίων τα τραπεζικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προβαίνουν σε χειρισμό των επιπέδων κερδοφορίας τους, μέσω της σύνταξης υψηλών “valuation allowances” που είναι άμεσα συνυφασμένα με τους αναβαλλόμενους φόρους. Μάλιστα, η βέλτιστη διαχείριση των επιπέδων κερδοφορίας τους επέρχεται μέσω της προσαρμογής των “valuation

allowances” ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Εκ των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης μελέτης προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι η συντριπτική πλειοψηφία των τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων δεν προβαίνουν σε σύνταξη των “valuation allowances” με σκοπό την διαχείριση των επίπεδο κερδοφορίας τους, αλλά με σκοπό την ακολούθηση των οδηγιών και του πλαισίου των SFAS Αρ.109. Την ίδια στιγμή, παρ’ όλα αυτά, υφίστανται ενδείξεις εξομάλυνσης των επιπέδων κερδοφορίας των τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μέσω της αξιοποίησης των εν λόγω “valuation allowances”. Το ερευνητικό δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας, όμως, απαρτίζεται μόνο από τραπεζικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία χαρακτηρίζονται από παρεμφερή λειτουργία και δραστηριοποίηση, καθώς επίσης και από παρεμφερή έκθεση σε διαφόρους παράγοντες μακροοικονομικής φύσεως.

Το συγκεκριμένο σημείο αποτελεί ένα ισχυρό στοιχείο απόδειξης της αξιοπιστίας των συμπερασμάτων της συγκεκριμένης έρευνας. Έτσι, με τον τρόπο αυτόν, η έρευνα που διεξήχθη και από τους Schrand & Wong (2003) έρχεται σε διαφωνία με τα ιδρύματα της έρευνας των Miller & Skinner (1998), η οποία είχε προηγηθεί και είχε συμπεριλάβει, στο ερευνητικό της δείγμα, επιχειρηματικές οντότητες, οι οποίες προέρχονταν από διαφορετικούς κλάδους δραστηριοποίησης. Ο περιορισμός λοιπόν της έρευνας των Miller & Skinner (1998) καλύφθηκε από τους Schrand & Wong (2003) και στην προκειμένη περίπτωση δεχόμαστε τα αποτελέσματα της τελευταίας, εκ των δύο ανωτέρω αναφερόμενων ερευνών.

Μία ακόμα μελέτη που διεξήχθη και επί του συγκεκριμένου ζητήματος είναι αυτή των Holland & Jackson (2003). Η συγκεκριμένη έρευνα προβαίνει στην ανάλυση των προβλέψεων της αναβαλλόμενης φορολογίας των επιχειρηματικών οντοτήτων που διέρχονται από μία περίοδο που τους αποδίδει έντονα κίνητρα διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας τους. Φυσικά, υφίστανται οικονομικά αξιοπρόσεκτες διαφοροποιήσεις στις προβλέψεις της αναβαλλόμενης φορολογίας με τα αντίστοιχα επίπεδα στα οποία κυμαίνονταν τα πραγματικά υπόλοιπα που εμφάνιζαν οι αντίστοιχοι λογαριασμοί. Στη συνέχεια, στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας, διερευνάται η σχέση που ενδεχομένως υπάρχει μεταξύ των συγκεκριμένων εμφανιζόμενων αποκλίσεων και άλλων μεταβλητών που είναι συνυφασμένες με ενέργειες διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας. Από τα αποτελέσματα διαφαίνεται πως οι αποκλίσεις εμφανίζουν στατιστικά σημαντική συσχέτιση με κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως είναι επί παραδείγματι τα επίπεδα ζημιών προ φόρων ή τα επίπεδα στα οποία

κυμαίνονται τα κέρδη προ φόρων, τα ποσά της πλεονάζουσας προκαταβολής φόρου, καθώς επίσης η έκταση της φορολογικής προσαρμογής η οποία αφορά το αμέσως προηγούμενο φορολογικό έτος (Bauman&Bowler, 2018).

Τα εν λόγω προκύπτοντα αποτελέσματα στην ερευνα των Schrand & Wong (2003) θα μπορούσαν να ερμηνευτούν ως μία ευρύτερη εξομάλυνση των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Ειδικότερα δε, όσον αφορά τα αποτελέσματα που προέκυψαν επί του ζητήματος της πλεονάζουσας προκαταβολής φόρου, στο σημείο αυτό, υφίσταται ο ισχυρισμός ότι οι επιχειρηματικές οντότητες προβαίνουν στη χρησιμοποίηση της πλεονάζουσας προκαταβολής φόρου προκειμένου να προβούν στον καθορισμό του επιπέδου των προβλέψεων και στη συνέχεια να προχωρήσουν σε αποτελεσματική διαχείριση των επιπέδων κερδοφορίας τους. Η μελέτη των Schrand & Wong (2003), επί της ουσίας, προβαίνει στην εξέταση της διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας, εμβαθύνοντας στην περίπτωση της αναβαλλόμενης φορολογίας, τη στιγμή κατά την οποία οι ερευνητές θεωρούν το συγκεκριμένο στοιχείο ως αρκετά περίπλοκο και περισσότερο υποκειμενικό. Αυτό, οδηγεί στο ότι υφίσταται μεγάλη πιθανότητα διαχείρισης των επίπεδων κερδοφορίας μέσω της αναβαλλόμενης φορολογίας, από την πλευρά των επιχειρήσεων. Εν τέλει, συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα της έρευνας των Schrand & Wong (2003) αποδεικνύουν την υπόσταση συστηματικών διαφοροποιήσεων μεταξύ των πραγματικών και των απαιτούμενων επιπέδων αναβαλλόμενων φορολογικών προβλέψεων. Οι συγκεκριμένες διαφοροποιήσεις είναι δυνατόν να προκύψουν κατόπιν συνδυασμού της διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας με ενδεχόμενα σφάλματα στις προβλέψεις (Amidu et al., 2019; Obradović et al., 2017).

Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί ότι το ζήτημα της διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας υποστηρίζεται ότι είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί διαμέσου των επιλογών, στις οποίες προβαίνουν οι επαγγελματίες χειριστές των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και της κατάστασης των ταμειακών ροών των επιχειρηματικών οντοτήτων. Ορισμένες ενδεικτικές έρευνες που υποστηρίζουν την άποψη αυτή είναι οι έρευνες που διεξήχθησαν από τους Amidu et al. (2019), Bauman&Bowler, (2018), Lee & Choi (2016), Lennox et al. (2013), Obradović et al. (2017), Rutledge et al. (2016) και Sundvik (2017).

Στο σημείο αυτό, αναφέρεται ότι οι εν λόγω επιλογές των χειριστών των οικονομικών καταστάσεων και των ταμειακών όρων είναι δυσχερές να δεχτούν περαιτέρω ανάλυση, μέσω της εικόνας που αποτυπώνεται από την πλευρά των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων. Σε μεγάλη συχνότητα, μάλιστα, από την πλευρά των χειριστών των οικονομικών καταστάσεων πραγματοποιούνται χειρισμοί μέσω των δεδουλευμένων, κάτι το οποίο αναφέρθηκε και ανωτέρω στην παρούσα διπλωματική εργασία. Οι χειρισμοί που διεξάγονται μέσω των δεδουλευμένων καθιστούν ακόμα δυσχερέστερη την ερμηνεία και την κατανόηση ως προς το ζήτημα της ελαστικότητας που χαρακτηρίζει τον χειρισμό που έχουν δεχτεί οικονομικές καταστάσεις και οι ταμειακές ροές (Lee&Choi, 2016; Obradović et al., 2017; Sundvik, 2017).

Με τον τρόπο αυτόν, δικαιολογείται η προσέλευση του μεγάλου ενδιαφέροντος των μελετητών, επί του συγκεκριμένου ζητήματος. Επίσης, έτσι δικαιολογείται η συχνή χρήση των δεδουλευμένων, ως βασικών μεταβλητών για τον εντοπισμό διαχείρισης κερδών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιου είδους μελετών, που επιδίδονται στη χρήση των δεδουλευμένων ως βασικών μεταβλητών για τον εντοπισμό ενεργειών διαχείρισης των επίπεδο κερδοφορίας είναι οι έρευνες που διεξήχθησαν από τον Healy (1985), που εμβάθυνε στον εντοπισμό ασυνήθιστων κινήσεων των συνολικών δεδουλευμένων και τον Jones (1991), ο οποίος προβαίνει στη χρησιμοποίηση της μεθόδου της παλινδρόμησης επί των συνολικών επιπέδων των δεδουλευμένων, σε διάφορους παράγοντες που σημαίνουν μεταβλητότητα του οικονομικού περιβάλλοντος των επιχειρηματικών οντοτήτων, για να εντοπίσει ενέργειες διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας το ερευνητικό του δείγματος (Amidu et al., 2019).

Αξιοσημείωτο, στο σημείο αυτό, είναι το λεγόμενο μοντέλο του Jones (1991). Πρόκειται για ένα μοντέλο το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί σε μία πληθώρα ερευνών και μάλιστα, σε ορισμένες εξ αυτών, έχει υποστεί τροποποίηση, όπως είναι επί παραδείγματι η μελέτη που διεξήχθη και από την πλευρά των Dechow et al. (1995). Αναλυτικότερα, στη μελέτη των Dechow et al. (1995) η τροποποίηση του μοντέλου που αναπτύχθηκε από τον Jones (1991) έγινε με απώτερο σκοπό την ανάλυση της πιθανότητας της χρησιμοποίησης της διακριτικής ευχέρειας που βρίσκεται στα χέρια των διοικήσεων των επιχειρήσεων στην αύξηση των επιπέδων κερδοφορίας, σε περιπτώσεις όπου υφίστανται αμφιβολίες για τα κριτήρια της αναγνώρισής τους.

Μία ακόμα έρευνα που αξίζει να σημειωθεί είναι αυτή των Dechow et al. (1995). Από την συγκεκριμένη έρευνα αναγνωρίζεται η δυνατότητα αξιοποίησης των δεδουλευμένων στον εντοπισμό της διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας. Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης, τονίζεται η σπουδαιότητα του μοντέλου του Jones (1991). Πιο συγκεκριμένα, επί του τελευταίου αναφερόμενου ζητήματος, οι Dechow et al. (1995) υποστηρίζουν πως πρόκειται για ένα ιδιαίτερα ισχυρό μοντέλο για τον εντοπισμό της διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας από την πλευρά της αναβαλλόμενης φορολογίας.

Μία επιπρόσθετη έρευνα που καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα με την έρευνα των Dechow et al. (1995) αναφορικά με το μοντέλο του Jones (1991), είναι η έρευνα που διεξήχθη από τους Guay et al. (1996). Οι ερευνητές, πιο συγκεκριμένα, προτείνουν το εν προκειμένω μοντέλο και ειδικότερα, προτείνουν το μοντέλο “modified Jones” για λόγους εντοπισμού ασυνήθιστων δεδουλευμένων δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων, που αποτελούν συνέπεια διοικητικών αποφάσεων για την αύξηση ή την εξομάλυνση των επιπέδων του εισοδήματος.

Οι Phillips et al. (2002), στο πλαίσιο της δικής τους μελέτης, έρχονται σε διαφωνία στο ζήτημα του ότι οι προκύπτουσες χρονικές διαφοροποιήσεις, μεταξύ του φορολογητέου και του λογιστικού εισοδήματος, κρίνονται από βοηθητικές για να προσδιοριστεί αν οι διοικούντες μίας επιχείρησης έχουν προβεί στην χρησιμοποίηση της διακριτικής ευχέρειας που τους δίνεται για την χειραγώγηση των κερδών τους ή όχι.

Ωστόσο, η συγκεκριμένη έρευνα των Phillips et al. (2002) έρχεται σε συμφωνία με τα ευρήματα των Manzon & Plesko (2002). Αναλυτικότερα, από τους Manzon & Plesko (2002) υποστηρίζεται ότι οι εντοπισμένες χρονικές διαφοροποιήσεις δύνανται, από τη μία πλευρά, να προκύψουν από μία σειρά διαφόρων κανόνων που είναι ασύμβατοι μεταξύ τους, όμως, από την άλλη πλευρά, οι ευρέως αποδεκτές λογιστικές αρχές εμφανίζουν μεγαλύτερη ελαστικότητα στο ζήτημα του καθορισμού των εσόδων σε σύγκριση με το ισχύον φορολογικό σύστημα. Μάλιστα, για λόγους πληρέστερης κατανόησης, στην συγκεκριμένη έρευνα αναφέρεται ως παράδειγμα ότι οι ευρέως αποδεκτές λογιστικές αρχές δέχονται την υπόσταση ευελιξίας στα ζητήματα των προβλέψεων των επισφαλών απαιτήσεων, τη στιγμή κατά την οποία οι φορολογικές αρχές δίνουν το δικαίωμα της μείωσης των εσόδων σε περιπτώσεις πραγματικών

διαγραφών εισπρακτέων λογαριασμών. Επιπροσθέτως, από την πλευρά των Phillips et al. (2002), πραγματοποιείται η υπόθεση ότι οι επιχειρηματικές οντότητες καταβάλουν μία προσπάθεια διαχείρισης του επιπέδου των εισοδημάτων τους, με απώτερο σκοπό την άνοδο αυτού, και ότι την ίδια στιγμή αποφεύγουν την αύξηση του καταβαλλομένου φόρου. Επιπροσθέτως, στην ίδια έρευνα, υποστηρίζεται ότι οι προκύπτουσες διαφορές που προέρχονται από την πλευρά των δεδουλευμένων και δεν προκαλούν αύξηση του τρέχοντα φόρου εισοδήματος των επιχειρήσεων, κρίνονται βοηθητικές στο ζήτημα του διαχωρισμού της διακριτικής και της μη διακριτικής ευχέρειας των διοικούντων των επιχειρήσεων για την χειραγώγηση των κερδών τους (Rutledge et al., 2016).

Ορισμένες επιπρόσθετες μελέτες, εκ των αποτελεσμάτων τους, έχουν καταλήξει στο ότι οι διαφορές που προκύπτουν μεταξύ του φορολογικού και του λογιστικού αποτελέσματος εσωκλείουν ενέργειες διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας και σε κάθε περίπτωση συνοδεύονται από αυτές. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα που διεξήχθη από τους Mills & Newberry (2001) απέδειξε ότι όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά που προκύπτει μεταξύ φορολογικού και λογιστικού αποτελέσματος, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες να έχουν προηγηθεί ενέργειες διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας. Μάλιστα, ενώ στη μελέτη τους παρατίθενται αφενός δημοσιευμένα και αφετέρου απόρρητα δεδομένα για τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο ερευνητικό δείγμα, οι Phillips et al. (2003), προτιμούν να κάνουν χρήση μόνο των δημοσιευμένων πληροφοριών.

Από την ανωτέρω αναφερόμενη ανάλυση, και από όλες τις έρευνες που παρατέθηκαν στο εν προκειμένω κεφάλαιο, εξάγεται το συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα των επιχειρηματικών οντοτήτων είναι ιδιαίτερα πιθανό να χειραγωγούνται, μέσω της χρησιμοποίησης της αναβαλλόμενης φορολογίας, με απώτερο σκοπό την εμφάνιση υψηλότερων επιπέδων κερδοφορίας, χωρίς να αυξάνεται το επίπεδο του φόρου εισοδήματος που θα κληθούν να καταβάλλουν οι επιχειρήσεις στο δημόσιο. Επίσης, εξάγεται το συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα πιθανό να υπόκεινται σε χειραγώγηση, μέσω της αναβαλλόμενης φορολογίας και της διακριτικής ευχέρειας που δίνεται στους διοικούντες των επιχειρήσεων μέσω αυτής, με απώτερο σκοπό την αποτροπή της εμφάνισης ζημιών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

3.1 ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΕΝΙΚΑ

Όπως καθίσταται ήδη γνωστό, το κάθε έθνος, στο πλαίσιο της ιστορικής του εξέλιξης, προέβη σε αντίστοιχη διαμόρφωση αφενός του φορολογικού και αφετέρου του λογιστικού του συστήματος, καθώς επίσης και του ευρύτερου πλαισίου που τα διέπει. Η διαμόρφωση αυτή, δεν μπορεί παρά να βασιστεί στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία του εκάστοτε κράτους και των επικρατουσών σε αυτό συνθηκών. Έτσι, πρόκειται για μία διαδικασία η οποία πηγάζει εκ των έσω και εν συνεχεία επικεντρώνεται στην κάλυψη των διάφορων προκύπτοντων κενών με τα υπόλοιπα συνεργαζόμενα κράτη. Δεδομένης της αέναης και ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας, η οποία επηρέασε σε σημαντικό και καθοριστικό βαθμό τον τρόπο λειτουργίας και δραστηριοποίησης των σύγχρονων επιχειρηματικών οντοτήτων, εμφανίστηκε η ανάγκη της άμεσης και όσο το δυνατόν πληρέστερης γεφύρωσης των χασμάτων που επικρατούσαν στα εφαρμοζόμενα φορολογικά και λογιστικά συστήματα των συνεργαζόμενων κρατών (Νεγκάκης, 2015).

Ένας ακόμα λόγος για τον οποίο η ανάγκη αυτή κατέστη επιτακτική είναι και το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και της απελευθέρωσης του εμπορίου και των συναλλαγών, γεγονός το οποίο έκανε την συνεργασία των κρατών ακόμα πιο έντονη και συχνή. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι πλέον σχεδόν δεν υφίσταται η έννοια των εμπορικών συνόρων. Αυτός ήταν και ένας βασικός λόγος κατάρτισης και θέσπισης των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής αναφοράς (IFRS), η εμβέλεια των οποίων είναι διεθνής (Νεγκάκης, 2015).

Ο Νεγκάκης (2015) χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «*Η εφαρμογή των ΔΠΧΑ διασφαλίζει ενιαία και ομοιόμορφη αντιμετώπιση των πρακτικών θεμάτων και αποφεύγεται, έτσι, αφενός η σύγχυση και η παραπλάνηση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων και αφετέρου παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την οικονομική θέση, τα αποτελέσματα και τις ταμιακές ροές μιας επιχείρησης προκειμένου να ληφθούν οι κατάλληλες επενδυτικές αποφάσεις*».

Ως εκ τούτου, είναι πασιφανής η ανάγκη υπόστασης ενός ενιαίου και κοινά αποδεκτού τρόπου επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών που αποτυπώνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρηματικών οντοτήτων, ανεξάρτητα από το κράτος στο οποίο αυτές εδρεύουν. Από την πλευρά των διεθνών λογιστικών προτύπων γίνεται προσπάθεια κάλυψης της εν λόγω υφιστάμενης ανάγκης. Η προσπάθεια αυτή διενεργείται μέσω της προσφοράς κοινών κατευθύνσεων, γραμμών και πρακτικών προς τις δραστηριοποιούμενες επιχειρηματικές μονάδες. Ήδη από το έτος 2005 και εντεύθεν, πολλά ήταν τα κράτη που προέβησαν στην υιοθέτηση των διεθνών πρακτικών των διεθνών λογιστικών προτύπων, αντικαθιστώντας πλήρως τα εθνικά πρότυπα που τηρούνταν μέχρι πρότινος.

Στο σημείο αυτό, μία αξιοσημείωτη έννοια που πρέπει να αναφερθεί και η οποία προάγει την ευρύτερη ιδεολογία που πηγάζει από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, είναι η έννοια της απλούστευσης των λογιστικών χειρισμών και των διαδικασιών που ακολουθούνται για την αντιμετώπιση των διαφόρων ζητημάτων κατά την δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων και την αποτύπωση της οικονομικής τους κατάστασης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Λόγω του ότι, στις συνηθέστερες περιπτώσεις, χώρες, όπως είναι επί παραδείγματι η Ελλάδα, έχουν προβεί στη διαμόρφωση πρακτικών που δεν χαρακτηρίζονται από την απαιτούμενη ευελιξία, η υιοθέτηση των διεθνών λογιστικών προτύπων προσφέρει την ζητούμενη απλούστευση και ευελιξία, καθώς επίσης και την ομοιόμορφη αποτύπωση των πληροφοριών που εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, κάτι το οποίο διευκολύνει αφενός την σύγκριση και αφετέρου την περαιτέρω διευκόλυνση των συναλλαγών.

Ο ερχομός και η θέσπιση των διεθνών λογιστικών προτύπων, εν κατακλείδι, αποσκοπούν στην παροχή ορθότερης πληροφόρησης, όσο αυτό καθίσταται εφικτό και δυνατό, μέσω των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρηματικών

οντοτήτων. Με τον τρόπο αυτόν προάγεται η ευρυθμία της λειτουργίας της ευρύτερης αγοράς και η δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης από την πλευρά των ενδιαφερομένων μερών και του επενδυτικού κοινού προς τις δραστηριοποιούμενες επιχειρήσεις. Έτσι, προάγεται και η ασφάλεια της ευρύτερης χρηματοπιστωτικής αγοράς.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμη η πραγματοποίηση μίας περιεκτικής ιστορικής αναδρομής της πορείας που ακολούθησαν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα μέχρι την πλήρη θέσπισή τους. Πιο συγκεκριμένα, κατά το έτος 1973, ιδρύθηκε η λεγόμενη Επιτροπή Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB). Ο λόγος της ίδρυσης της επιτροπής διεθνών λογιστικών προτύπων έγκειται στο ότι οι πλέον δυνατές, σε διεθνές επίπεδο, οικονομίες διέκριναν την ιδιάζουσα σπουδαιότητα και αναγκαιότητα της υπόστασης μίας ενιαίας και κοινώς αποδεκτής γραμμής μεταξύ των υφιστάμενων οικονομικών κανονιστικών τους πλαισίων. Η επιτροπή διεθνών λογιστικών προτύπων, πιο συγκεκριμένα, αποσκοπεί στη διαρκή ανανέωση των διεθνών λογιστικών προτύπων, προκειμένου, με τον τρόπο αυτόν, να επέρχεται διασφάλιση της ορθής ακολούθησης όλων των διαδικασιών που προβλέπονται, καθώς επίσης και της διαρκούς εναρμόνισης των υφιστάμενων κανονισμών με τις εκάστοτε ακολουθούμενες πρακτικές.

Η απόρροια των εν λόγω υφιστάμενων κανόνων είναι δυνατόν να φανεί πληρέστερα και με μεγαλύτερη διαφάνεια στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επί του οποίου διαφαίνεται μία καταβαλλόμενη προσπάθεια να δημιουργηθεί μία κοινή αγορά και μία ομοιόμορφη λειτουργία αυτής, σε όλα τα κράτη- μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης. Μέσω της υιοθέτησης των διεθνών λογιστικών προτύπων, η Ευρωπαϊκή Ένωση, προέβη σε πλήρη αντικατάσταση των εθνικών διακριτών προτύπων των επιμέρους κρατών- μελών της, με τις πολιτικές από τις οποίες διέπονται τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς. Αυτό, φυσικά, ισχύει για τις επιχειρηματικές οντότητες που είναι εισηγμένες σε κάποια οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά και όχι για το σύνολο των ενεργών επιχειρήσεων. Η συγκεκριμένη προσπάθεια που καταβλήθηκε στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ένωσης, ωστόσο, επεκτάθηκε και στα υπόλοιπα κράτη εκτός ευρωπαϊκής ένωσης, τα οποία όμως πραγματοποιούσαν συχνές συναλλαγές με τα κράτη- μέλη. Με τον τρόπο αυτόν, ένας μεγάλος αριθμός κρατών, σε παγκόσμιο βεληνεκές, προέβη στην

διευθέτηση των κανόνων και των αρχών των διεθνών λογιστικών προτύπων, για να παρέχει διευκόλυνση στις συναλλαγές των επιχειρηματικών οντοτήτων.

Στην περίπτωση της ελληνικής πραγματικότητας, η εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων κατέστη υποχρεωτική, κατά το έτος 2004, για τις επιχειρήσεις που ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο αξιών Αθηνών. Ωστόσο, ήδη αρκετές επιχειρηματικές οντότητες είχαν προβεί στην υιοθέτηση των διεθνών λογιστικών προτύπων ακόμα και πριν την υποχρεωτική εφαρμογή τους στην Ελλάδα. Η εν λόγω αναφερόμενη υποχρεωτική εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων στις ελληνικές επιχειρήσεις αποτελεί ένα αξιοσημείωτο βήμα προς την ανάδυση ενός περιβάλλοντος που ευνοούσε την σύγκριση μεταξύ των επιχειρήσεων, τόσο σε ευρωπαϊκό βεληνεκές, όσο και σε διεθνές πλαίσιο. Πρόκειται για ένα βήμα το οποίο κατέστησε την ελληνική αγορά ισότιμα ανταγωνιστική με τις υπόλοιπες αγορές του εξωτερικού, στο πλαίσιο της οποίας διατίθεται ισότιμη πληροφόρηση προς όλα τα εμπλεκόμενα και ενδιαφερόμενα μέρη, από την οποία απουσιάζει η υπόσταση ασαφειών και λοιπών διευκρινίσεων, λόγω εφαρμογής διαφορετικών πρακτικών από τις αντίστοιχες των διεθνών λογιστικών προτύπων (Νιφόπουλος, 2014).

3.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ 12

Βασικό αντικείμενο του ΔΛΠ 12 είναι ο λογιστικός χειρισμός των φόρων που είναι συνυφασμένοι με το εισόδημα των επιχειρηματικών οντοτήτων το οποίο υπόκειται σε φορολογία. Πρόκειται για ένα πρότυπο, από την πλευρά του οποίου τίθεται η έννοια της *«λογιστικοποίησης των φορολογικών υποχρεώσεων»*. Μάλιστα, η εν λόγω λογιστικοποίηση αναφέρεται αφενός στις τρέχουσες και αφετέρου στις μελλοντικές συναλλαγές οι οποίες πηγάζουν από την μελλοντική τακτοποίηση της λογιστικής αξίας που αντιστοιχεί στα περιουσιακά στοιχεία και στις υποχρεώσεις των επιχειρηματικών οντοτήτων, καθώς επίσης και στις πραγματοποιούμενες συναλλαγές εντός του ιδίου φορολογικού έτους (E-Forologia, 2020).

Όπως, μάλιστα, χαρακτηριστικά αναφέρεται επί του ΔΛΠ 12:

«Σκοπός αυτού του Προτύπου είναι να καθορίσει τον λογιστικό χειρισμό των φόρων εισοδήματος. Το προέχον θέμα στη λογιστική των φόρων εισοδήματος είναι το πώς θα πρέπει να λογιστικοποιηθούν οι τρέχουσες και μελλοντικές φορολογικές συνέπειες από: α) τη μελλοντική ανάκτηση (τον μελλοντικό διακανονισμό) της λογιστικής αξίας περιουσιακών στοιχείων (υποχρεώσεων) που αναγνωρίζονται στον ισολογισμό μιας οικονομικής οντότητας και β) συναλλαγές και άλλα γεγονότα της τρέχουσας περιόδου που αναγνωρίζονται στις οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομική οντότητας» (E-Forologia, 2020).

Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθούν δύο βασικοί κανόνες που διέπουν το ΔΛΠ 12. Πρόκειται για δύο κανόνες που είναι άμεσα συνυφασμένοι με τον λογιστικό χειρισμό αυτού. Αρχικά, πρόκειται για το ότι η υπόσταση και η αναγνώριση μίας υφιστάμενης υποχρέωσης ή ενός περιουσιακού στοιχείου σημαίνει πως η επιχειρηματική οντότητα αναμένει τον διακανονισμό ή την ανάκτηση της λογιστικής αξίας των ανωτέρω αναφερόμενων υποχρεώσεων και περιουσιακών στοιχείων, σε μελλοντικό χρόνο. Ο δεύτερος κανόνας έγκειται στο ότι οι προκαλούμενες φορολογικές συνέπειες, οι οποίες πηγάζουν από τις διενεργηθείσες συναλλαγές των επιχειρηματικών οντοτήτων, πρέπει να αναγνωριστούν οπωσδήποτε εντός του χρονικού πλαισίου του φορολογικού έτους, στο οποίο πραγματοποιήθηκαν, και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αποτυπωθούν στις αντίστοιχες χρηματοοικονομικές καταστάσεις (Νεγκάκης, 2015).

Χαρακτηριστικά, επί των διατάξεων που διέπουν το ΔΛΠ 12, αναφέρεται ότι:

«Το παρόν Πρότυπο απαιτεί από μια οικονομική οντότητα να λογιστικοποιεί τις φορολογικές συνέπειες των συναλλαγών και άλλων γεγονότων με τον ίδιο τρόπο που λογιστικοποιεί τις ίδιες τις συναλλαγές και άλλα γεγονότα. Έτσι, για συναλλαγές και άλλα γεγονότα που αναγνωρίζονται στο κέρδος ή στη ζημιά, οποιεσδήποτε σχετικές φορολογικές επιπτώσεις αναγνωρίζονται επίσης στο κέρδος ή στη ζημιά. Για συναλλαγές και άλλα γεγονότα που αναγνωρίζονται απευθείας στα ίδια κεφάλαια, οποιεσδήποτε σχετικές φορολογικές επιπτώσεις αναγνωρίζονται επίσης κατευθείαν στα ίδια κεφάλαια. Ομοίως, σε μία συνένωση επιχειρήσεων η αναγνώριση, πέραν του κόστους της συνένωσης, αναβαλλόμενων φορολογικών περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων επηρεάζει το ποσό της υπεραξίας που προκύπτει από τη συνένωση επιχειρήσεων ή το ποσό οποιασδήποτε υπέρβασης της συμμετοχής του αποκτώντος στην

καθαρή εύλογη αξία των αναγνωρίσιμων περιουσιακών στοιχείων, των υποχρεώσεων και των ενδεχόμενων υποχρεώσεων του αποκτώμενου» (E-Forologia, 2020).

Το ΔΛΠ 12 επικεντρώνεται και σε ένα ευαίσθητο, περίπλοκο και αξιοσημείωτο στοιχείο, που είναι αυτό της αναβαλλόμενης φορολογίας. Στο στοιχείο αυτό, μάλιστα, επικεντρώνεται κατά κόρον η παρούσα διπλωματική εργασία. Κατά τη διάρκεια της κατάρτισης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, οι επιχειρηματικές οντότητες εμφανίζουν ένα συγκεκριμένο λογιστικό αποτέλεσμα. Το λογιστικό αυτό αποτέλεσμα προκύπτει από τα οικονομικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους. Παράλληλα, το καθεστώς φορολογίας, που ισχύει σε κάθε κράτος, καθιστά απαραίτητη την μετάφραση του εν λόγω προκύπτοντος λογιστικού αποτελέσματος σε φορολογικό (Νεγκάκης, 2015).

Λόγω του ότι οι λογιστικοί κανόνες που ισχύουν, όπως είναι για παράδειγμα τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, δύνανται να διαφοροποιούνται από τους αντίστοιχους ισχύοντες φορολογικούς κανόνες, στην περίπτωση αυτή η δημιουργία διαφορών των λογιστικών και φορολογικών αποτελεσμάτων των επιχειρηματικών οντοτήτων είναι αναπόφευκτη. Πρόκειται για διαφορές, οι οποίες δύνανται να χαρακτηριστούν είτε ως μόνιμες είτε ως προσωρινές. Το ποιος από τους δύο χαρακτηρισμούς τους αναλογεί εξαρτάται από τη φύση τους. Η αναβαλλόμενη φορολογία πηγάζει από την υπόσταση προσωρινών διαφορών. Μάλιστα, εμφανίζεται με δύο πιθανές μορφές, δηλαδή άλλες φορές εμφανίζεται με τη μορφή υποχρέωσης και άλλες φορές εμφανίζεται με τη μορφή απαίτησης (Βλάχος, 2016).

Για λόγους πληρέστερης κατανόησης, διευκρινίζεται ότι οι προσωρινές διαφορές επιτρέπεται να αναστραφούν μελλοντικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα προσωρινών διαφορών είναι οι προβλέψεις αποζημίωσης των εργαζομένων που πρόκειται να απολυθούν από μία επιχειρηματική οντότητα. Αντιθέτως, οι μόνιμες διαφορές δεν επιτρέπεται να αναστραφούν στο μέλλον, όπως συμβαίνει με τις προσωρινές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μόνιμων διαφορών είναι τα πάγια έξοδα των επιχειρηματικών οντοτήτων, τα οποία αναγνωρίζονται ως σταθερές δαπάνες από την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία. Επιπροσθέτως, διευκρινίζεται ότι αναλόγως με τον τύπο των προσωρινών διαφορών, δηλαδή αναλόγως με το αν οι προσωρινές διαφορές είναι εκπεστέες ή φορολογητέες, αυτές δύνανται να καταλήξουν στην αναγνώριση

της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης ή αντίστοιχα στην αναγνώριση της αναβαλλόμενης φορολογικής υποχρέωσης (Νεγκάκης, 2015).

3.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Όπως προαναφέρθηκε, η ύπαρξη φορολογητέων προσωρινών διαφορών επιφέρει ως απότοκο την υπόσταση αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων. Εν ολίγοις, όταν το λογιστικό αποτέλεσμα που προκύπτει στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μίας επιχειρηματικής οντότητας θα είναι απαραίτητο να μεταφραστεί ως φορολογικό αποτέλεσμα, ενδεχομένως το ποσό των λογιστικών κερδών, στην προκειμένη περίπτωση, να είναι μεγαλύτερο από το ποσό των φορολογικών κερδών. Αυτό ενδέχεται να συμβαίνει, τη στιγμή κατά την οποία η λογιστική αξία που χαρακτηρίζει, επί παραδείγματι, ένα περιουσιακό στοιχείο είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη φορολογική αξία του ίδιου περιουσιακού στοιχείου. Με τον τρόπο αυτόν, στο συγκεκριμένο παράδειγμα, δημιουργείται απαίτηση και το αντίστροφο ισχύει στην περίπτωση δημιουργίας υποχρέωσης, ήτοι η φορολογική αξία είναι μεγαλύτερη από την λογιστική αξία. Έτσι, στην συγκεκριμένη περίπτωση, η εν προκειμένω επιχειρηματική οντότητα επί του παρόντος προβαίνει στην αναγνώριση και την καταβολή μικρότερου ποσού φόρου. Την ίδια στιγμή μάλιστα, προβαίνει στην αναγνώριση της αναβαλλόμενης φορολογικής υποχρέωσης, από την οποία απορρέουν οι μελλοντικοί φόροι (Αληφαντής, 2019).

Για λόγους πληρέστερης κατανόησης, του ανωτέρω αναφερόμενου σημείου, παρατίθενται οι ορισμοί των εννοιών του λογιστικού και φορολογικού αποτελέσματος, όπως απεικονίζονται στο ΔΛΠ 12, ήτοι:

«Λογιστικό αποτέλεσμα είναι το κέρδος ή ζημία μιας περιόδου, πριν από την αφαίρεση του εξόδου φόρου. Φορολογητέο κέρδος (φορολογική ζημία) είναι το ποσό του κέρδους (ή η ζημία) μιας περιόδου, που προσδιορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες που έχουν τεθεί από τις φορολογικές αρχές, επί του οποίου είναι πληρωτέοι (ανακτήσιμοι) οι φόροι εισοδήματος» (E-Forologia, 2020).

Συνεχίζοντας, τη στιγμή κατά την οποία η λογιστική αξία ενός περιουσιακού στοιχείου ή μίας υφιστάμενης υποχρέωσης υπόκειται σε διακανονισμό ή ανάκτηση, τότε προκύπτει μία προσωρινή διαφορά. Η εν λόγω προσωρινή διαφορά υπόκειται σε αναστροφή και εν τέλει, αποτελεί την πηγή δημιουργίας φορολογητέου κέρδους για την εν λόγω επιχειρηματική οντότητα. Τέτοιου είδους δεδομένα, τα οποία καταλήγουν στην υπόσταση προσωρινών διαφορών είναι, επί παραδείγματι, οι διενεργηθείσες αποσβέσεις στα πάγια περιουσιακά στοιχεία των επιχειρήσεων, τα έσοδα που προέρχονται από τόκους, καθώς επίσης και η αναπροσαρμογή της εύλογης αξίας των παγίων περιουσιακών στοιχείων (Σγουρινάκης & Βλησμάς, 2016).

Για λόγους πληρέστερης κατανόησης, παρατίθεται ο ορισμός της προσωρινής διαφοράς, όπως αναφέρεται επί των διατάξεων του ΔΛΠ 12:

«Προσωρινές διαφορές είναι οι διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης στον ισολογισμό και της φορολογικής βάσης του. Οι προσωρινές διαφορές μπορεί να είναι: α) φορολογητέες προσωρινές διαφορές οι οποίες είναι προσωρινές διαφορές που θα καταλήξουν σε φορολογητέα ποσά κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (της φορολογικής ζημίας) των μελλοντικών περιόδων, όταν η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου ή της υποχρέωσης ανακτάται ή τακτοποιείται ή β) εκπεστέες προσωρινές διαφορές οι οποίες είναι προσωρινές διαφορές που θα καταλήξουν σε ποσά που είναι εκπεστέα κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (φορολογικής ζημίας) των μελλοντικών περιόδων, όταν η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου ή της υποχρέωσης ανακτάται ή τακτοποιείται» (E-Forologia, 2020).

Όσον αφορά την περίπτωση των εκπεστέων προσωρινών διαφορών, αυτές, καταλήγουν στην υπόσταση αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης για τις επιχειρηματικές οντότητες. Η δημιουργία της εν λόγω αναφερόμενης αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης πηγάζει από την ανάκτηση ή τον διακανονισμό της λογιστικής αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου ή μίας υφιστάμενης υποχρέωσης και την πιθανότητα της εν συνεχεία εμφάνισης ποσών, από την πλευρά των προσωρινών διαφορών, τα οποία είναι δυνατόν να εκπεστούν από τις φορολογικές υποχρεώσεις της επιχειρηματικής οντότητας, στο στάδιο της μελλοντικής εξαγωγής του φορολογητέου αποτελέσματος. Στην περίπτωση αυτή, η επιχειρηματική οντότητα ναι μεν καταβάλλει επί του παρόντος υψηλότερο ποσό φόρου εισοδήματος, αλλά

αναμένει μείωση του εν λόγω καταβαλλομένου ποσού στο μέλλον (Poterbaetal., 2011).

Επιπροσθέτως, βάσει των διατάξεων που διέπουν το ΔΛΠ 12, η αναγνώριση αναβαλλόμενων φορολογιών επέρχεται και από ορισμένες επιπρόσθετες περιπτώσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιου είδους περιπτώσεων είναι η μεταφορά των κονδυλίων των φορολογικών ζημιών ή των φόρων, τα οποία μένουν αχρησιμοποίητα. Η μεταφορά των ποσών αυτών καταλήγει στη δημιουργία αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων. Πιο συγκεκριμένα, όταν μία επιχειρηματική οντότητα αποκτά την αντίστοιχη ευχέρεια από το υφιστάμενο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, για τη μεταφορά των ποσών των ζημιών της σε μελλοντικά φορολογικά έτη, τότε η επιχείρηση προβαίνει στον συμψηφισμό των μελλοντικών κερδών της με τα υφιστάμενα ποσά των ζημιών της. Με τον τρόπο αυτόν διασφαλίζει την καταβολή μικρότερων ποσών φόρου εισοδήματος στο μέλλον (Βλάχος, 2016).

Ωστόσο, στις διατάξεις του ΔΛΠ 12, επί του σημείου τούτου αναφέρεται χαρακτηριστικά το κάτωθι:

«Τα κριτήρια για την αναγνώριση αναβαλλόμενων φορολογικών περιουσιακών στοιχείων που προκύπτουν από τη μεταφορά σε νέο των αχρησιμοποίητων φορολογικών ζημιών και πιστωτικών φόρων είναι τα ίδια, όπως τα κριτήρια για την αναγνώριση αναβαλλόμενων φορολογικών περιουσιακών στοιχείων που προκύπτουν από εκπεστές προσωρινές διαφορές. Όμως, η ύπαρξη αχρησιμοποίητων φορολογικών ζημιών αποτελεί ισχυρή απόδειξη ότι μπορεί να μην υπάρξει μελλοντικό φορολογητέο κέρδος. Συνεπώς, όταν η οικονομική οντότητα έχει ιστορικό πρόσφατων ζημιών, η οικονομική οντότητα αναγνωρίζει ένα αναβαλλόμενο φορολογικό περιουσιακό στοιχείο, που προκύπτει από αχρησιμοποίητες φορολογικές ζημιές ή πιστωτικούς φόρους, μόνον κατά την έκταση που η οικονομική οντότητα έχει επαρκείς φορολογητέες προσωρινές διαφορές ή υπάρχει άλλη πειστική απόδειξη ότι θα υπάρξει επαρκές φορολογητέο κέρδος έναντι του οποίου οι αχρησιμοποίητες φορολογικές ζημιές ή πιστωτικοί φόροι μπορεί να χρησιμοποιηθούν από την οικονομική οντότητα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η παράγραφος 82 απαιτεί γνωστοποίηση του ποσού του αναβαλλόμενου φορολογικού περιουσιακού στοιχείου και της φύσης της απόδειξης που στηρίζει την αναγνώρισή της» (E-Foroologia, 2020).

Μία ακόμα αντίστοιχη περίπτωση, έγκειται στο ότι σε περίπτωση κατά την οποία μία επιχειρηματική οντότητα αναπροσαρμόζει την αξία των περιουσιακών της στοιχείων, ενώ την ίδια στιγμή μένει ανεπηρέαστη η φορολογητέα τους αξία, τότε είναι απαραίτητη η αναγνώριση της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης ή υποχρέωσης, που προκύπτει ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση. Ορισμένες ακόμα περιπτώσεις, οι οποίες καταλήγουν στην αναγνώριση αναβαλλόμενων φορολογιών, είναι ο φόρος εισοδήματος, ο λογισμός του οποίου γίνεται στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, από την πραγματοποίηση συγχώνευσης των επιχειρήσεων ή από την υπόσταση υπεραξιών, ή ακόμα και από την περίπτωση επενδύσεων προς θυγατρικές εταιρείες, καθώς επίσης και από λοιπές παρεμφερείς περιπτώσεις (Σγουρινάκης & Βλησμάς, 2016).

Χαρακτηριστικά δε, στο σημείο αυτό, οι διατάξεις του ΔΛΠ 12 αναφέρουν ότι:

«Είναι συνακόλουθο της αναγνώρισης ενός περιουσιακού στοιχείου ότι η λογιστική αξία θα ανακτηθεί με τη μορφή οικονομικών ωφελειών που θα εισρεύσουν στην οικονομική οντότητα σε μελλοντικές περιόδους. Όταν η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου υπερβαίνει τη φορολογική βάση του, το ποσό των φορολογητέων οικονομικών ωφελειών θα υπερβαίνει το ποσό που θα επιτρέπεται ως έκπτωση για φορολογικούς σκοπούς. Η διαφορά αυτή είναι μία φορολογητέα προσωρινή διαφορά και η δέσμευση πληρωμής του προκύπτοντος φόρου εισοδήματος σε μελλοντικές περιόδους είναι μία αναβαλλόμενη φορολογική δέσμευση. Καθώς η οικονομική οντότητα ανακτά τη λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου, η φορολογητέα προσωρινή διαφορά θα αναστρέφεται και η οικονομική οντότητα θα έχει φορολογητέο κέρδος. Αυτό καθιστά πιθανό ότι οικονομικά οφέλη θα εκρέουν από την οικονομική οντότητα με τη μορφή φορολογικών πληρωμών» (E-forologia, 2020).

Κατόπιν της θέσπισης των νομοθετικών διατάξεων του Ν.4308/2014, όπου καθιερώθηκε η υιοθέτηση και εφαρμογή των αρχών και κανόνων των ελληνικών λογιστικών προτύπων (ΕΛΠ), οι επιχειρηματικές οντότητες που εντάχθηκαν στην εφαρμογή τους, είχαν τη δυνατότητα αναγνώρισης αναβαλλόμενων φορολογικών στοιχείων (ΦΕΚ Α' 251/24-11-2014).

Είναι γεγονός πως η αναβαλλόμενη φορολογία υιοθετεί μία συγκεκριμένη λογιστική πρακτική, στο πλαίσιο της οποίας, οι επιχειρηματικές οντότητες υποχρεούνται να απεικονίζουν τα λογιστικά τους αποτελέσματα και οικονομικά τους στοιχεία, πλήρως

και ορθά, επί των οικονομικών τους καταστάσεων, ανεξάρτητα από τις επερχόμενες μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό νομοθετικό πλαίσιο. Η έννοια της αναβαλλόμενης φορολογίας έχει προσελκύσει, σε έντονο βαθμό, το ενδιαφέρον της ελληνικής επιχειρηματικής πραγματικότητας. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι το ελληνικό φορολογικό πλαίσιο είναι κατά κόρον ασταθές και καθόλου ευέλικτο (Γρηγοράκος, 2003; Νεγκάκης, 2015; Βλάχος, 2016; Σγουρινάκης & Βλησμάς, 2016).

Προκειμένου να εντοπιστεί η υπόσταση αναβαλλόμενων φορολογιών είναι απαραίτητη η σύγκριση των στοιχείων που απεικονίζονται στο ενεργητικό του ισολογισμού των επιχειρηματικών οντοτήτων, ή αντίστοιχα των στοιχείων που απεικονίζονται στο παθητικό του ισολογισμού των επιχειρηματικών οντοτήτων και αφορούν την εικόνα των υποχρεώσεών τους, ως προς τις αξίες που εμφανίζονται ενόψει της λογιστικής απεικόνισης και ως προς αυτές που εμφανίζονται ενόψει της φορολογικής απεικόνισης (Γρηγοράκος, 2003).

Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρείται πως η διαφοροποίηση που προκύπτει στις ακολουθούμενες πρακτικές που δύνανται να ακολουθούν οι επιχειρηματικές οντότητες, σε σχέση με τις αντίστοιχες πρακτικές που χρησιμοποιούνται από την πλευρά των φορολογικών αρχών, ενόψει του προσδιορισμού των οικονομικών αποτελεσμάτων, όπως αυτά προκύπτουν από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, καταλήγει στην υπόσταση ενός αξιοπρόσεκτου χάσματος. Το χάσμα αυτό οδηγεί τις επιχειρηματικές οντότητες, οι οποίες απεικονίζουν τις χρηματοοικονομικές στους καταστάσεις βάσει των κανόνων και αρχών των διεθνών λογιστικών προτύπων, στην πραγματοποίηση φορολογικών αναμορφώσεων. Η κίνηση αυτή αποσκοπεί στην γεφύρωση του ανωτέρω αναφερόμενου χάσματος, προκειμένου τα αποτελέσματα που απεικονίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις να τείνουν προς τα δεδομένα των φορολογικών αρχών (Σγουρινάκης & Βλησμάς, 2016).

Στο πλαίσιο της αναβαλλόμενης φορολογίας, και πάντα σύμφωνα με τις διατάξεις του ΔΛΠ 12, οι επιχειρηματικές οντότητες υποχρεούνται στην πραγματοποίηση συγκρίσεων μεταξύ της φορολογικής και της λογιστικής αξίας, για την περίπτωση των στοιχείων που απεικονίζονται στο ενεργητικό του ισολογισμού τους, καθώς επίσης και για τα στοιχεία των υποχρεώσεών τους (Chenetal., 2003).

Η σύγκριση αυτή πραγματοποιείται προκειμένου η εκάστοτε προκύπτουσα διαφορά να καταλήξει στη δημιουργία αναβαλλόμενων φορολογιών. Μάλιστα, ανάλογα με το είδος των προκύπτουσών προσωρινών διαφορών, δύναται να διενεργηθεί η διάκριση του αν υφίσταται αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση ή αναβαλλόμενη φορολογική υποχρέωση. Αναφερόμαστε μόνο στην υπόσταση προσωρινών διαφορών για την δημιουργία αναβαλλόμενης φορολογίας, λόγω του ότι οι μόνιμες διαφορές που ενδεχομένως προκύψουν από τη σύγκριση αυτή, όπως είναι επί παραδείγματι η περίπτωση των αφορολόγητων εσόδων, δεν καταλήγουν στη δημιουργία αναβαλλόμενων φορολογικών στοιχείων (Σγουρινάκης & Βλησμάς, 2016).

Για λόγους πληρέστερης κατανόησης των ανωτέρω αναφερόμενων σημείων παρατίθεται ένα ενδεικτικό παράδειγμα:

Ας υποθέσουμε ότι υφίσταται η επιχειρηματική οντότητα με την επωνυμία «X ΑΕ». Η επιχειρηματική αυτή οντότητα, κατά το φορολογικό έτος 2018, παρουσίασε τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις εμφανίζοντας κέρδη της τάξεως των 1.450.000 ευρώ. Κατόπιν της πραγματοποίησης φορολογικής αναμόρφωσης, από την πλευρά της εν λόγω επιχειρηματικής οντότητας, προέκυψε ότι τα φορολογητέα κέρδη αυτής είναι της τάξεως των 1.875.000 ευρώ. Πρόκειται για μία διαφορά, η οποία οφείλεται σε δαπάνες, που ναι μεν θεωρούνται δεδουλευμένες, αλλά αναμένεται η φορολογική τους έκπτωση σε ταμειακή βάση.

Ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος επί των κερδών των επιχειρηματικών οντοτήτων, για την φορολογική χρήση 2018, ήταν 29%. Με βάση αυτόν τον φορολογικό συντελεστή προβαίνουμε στον υπολογισμό του αναβαλλόμενου φόρου των λογιστικών κερδών ως εξής: $1.450.000 \times 29\% = 420.500$ ευρώ.

Για την περίπτωση των φορολογικών κερδών ο φόρος υπολογίζεται ως εξής: $1.875.000 \times 29\% = 543.750$ ευρώ.

Εν τέλει, παρατηρείται πως μεταξύ του φόρου των λογιστικών κερδών και του φόρου των φορολογικών κερδών, ο οποίος και απαιτείται από τις φορολογικές αρχές, υφίσταται μία διαφορά που ανέρχεται στα 123.250 ευρώ, υπέρ του φόρου επί των φορολογικών κερδών, δηλαδή υπέρ του φόρου που ζητείται από τις φορολογικές αρχές. Αυτό σημαίνει ότι η επιχειρηματική οντότητα είναι υποχρεωμένη να καταβάλει υψηλότερο ποσό φόρου εισοδήματος από τον φόρο εισοδήματος που πηγάζει από τα λογιστικά της κέρδη. Όμως, βάσει των υφιστάμενων οδηγιών και

διατάξεων, η εν λόγω επιχειρηματική οντότητα διακατέχεται από τη δυνατότητα της εμφάνισης ενός μελλοντικού δικαιώματος απαίτησης για την συγκεκριμένη διαφορά που προέκυψε. Πρόκειται για μία διαφορά, η οποία θεωρείται από την πλευρά της εν λόγω επιχειρηματικής οντότητας ως ένα αναβαλλόμενο φορολογικό περιουσιακό στοιχείο. Επομένως, στα μελλοντικά φορολογικά έτη, η συγκεκριμένη επιχείρηση θα προβεί στον συμψηφισμό της συγκεκριμένης προκύπτουσας αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης, με τις φορολογικές της υποχρεώσεις, οι οποίες θα προκύψουν στο μέλλον.

Τέλος, επισημαίνεται ότι ένα ακόμα δεδομένο, η εισαγωγή του οποίου επιδιώχθηκε από την πλευρά των διεθνών λογιστικών προτύπων, είναι η δυνατότητα εύκολης και άμεσης σύγκρισης μεταξύ των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των διαφόρων επιχειρηματικών οντοτήτων. Το στοιχείο της αναβαλλόμενης φορολογίας, το οποίο εσωκλείεται στο ΔΛΠ 12, αποτελεί μία περίπλοκη έννοια και για τον λόγο αυτόν έχει αποτελέσει πόλο έλξης πολλαπλών κριτικών. Οι περισσότερες κριτικές εις βάρος της αναβαλλόμενης φορολογίας, οι οποίες πηγάζουν από την ελληνική πραγματικότητα, αφορούν το γεγονός της εξ αυτής εισαγωγής μίας ακόμα πολύπλοκης μεταβλητής, σε ένα φορολογικό σύστημα που ήδη χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας και χαμηλή ευελιξία (Σγουρινάκης& Βλησμάς, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

4.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η δημιουργική λογιστική έχει λάβει πολλές διαφορετικές μορφές, σε διάφορα μέρη του κόσμου. Για την πλήρη κατανόηση της έννοιάς της πρέπει να αναφερθούμε σε διαφορετικά ιστορικά γεγονότα, να λάβουμε υπόψιν την υπόσταση διαφορετικών παραδόσεων, διαφορετικών ρυθμών ανάπτυξης των αγορών, και να επεκταθούμε από τις κοινές αγορές αγαθών και υπηρεσιών, έως τις πιο σύγχρονες και σύνθετες κεφαλαιαγορές. Ωστόσο, εν τέλει όλα αποσκοπούν σε έναν κοινό στόχο, ήτοι την προσαρμογή των δηλώσεων και των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρηματικών οντοτήτων σύμφωνα με τις ανάγκες της εκάστοτε επιχείρησης. Οι Shah et al. (2011), συγκεκριμένα, σημείωσαν ότι κάθε επιχειρηματική μονάδα, ανεξαρτήτως από την χώρα επί της οποίας εδρεύει ή δραστηριοποιείται, προβαίνει στην προσαρμογή των κερδών της με βάση τις ανάγκες της (Shah et al., 2011).

Η δημιουργική λογιστική ορίστηκε επαρκώς και ευκρινώς στη μελέτη της Petrucelli (2013), ως μία διαδικασία χειραγώγησης των λογιστικών δεδομένων για τον μετασχηματισμό των λογιστικών καταστάσεων, από την εικόνα που θα έπρεπε να εμφανίζουν σε αυτήν που θα ήθελαν οι δημιουργοί τους να εμφανίζουν. Η Petrucelli (2013), συν τοις άλλοις, επεσήμανε ότι στο πλαίσιο της δημιουργικής λογιστικής εμπίπτουν και οι εν γένει διαδικασίες των οικονομικών συναλλαγών που πραγματοποιούνται άμεσα, από την πλευρά των επιχειρηματικών οντοτήτων, προκειμένου να ευνοηθούν οι επιθυμητές λογιστικές πρακτικές (Petrucelli, 2013).

Ένας ακόμα ενδιαφέρων ορισμός για την δημιουργική λογιστική, έχει επίσης αποδοθεί από την πλευρά των Breda et al (2018), οι οποίοι όρισαν τη δημιουργική λογιστική ως εξής: Η δημιουργική λογιστική αποτελείται από πρακτικές λογιστών που ακολουθούν τους απαιτούμενους νόμους και κανονισμούς αλλά αποκλίνουν από αυτά που ορίζουν και απαιτούν τα εκάστοτε ισχύοντα πρότυπα. Η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιεί τα κενά στα υφιστάμενα και ισχύοντα λογιστικά πρότυπα, με απώτερο σκοπό να βελτιώσει την εικόνα μίας επιχείρησης. Αν και οι δημιουργικές λογιστικές πρακτικές είναι νόμιμες, τα εν λόγω υφιστάμενα κενά συχνά αναμορφώνονται για να αποφεύγονται, όσο το δυνατόν περισσότερο, τέτοιου είδους πρακτικές (Breda et al., 2018).

Οι Valaskova et al. (2015) όρισαν τη λογιστική χειραγώγηση, που διέπεται από τη δημιουργική λογιστική, ως τη χρήση της διακριτικής ευχέρειας διαχείρισης για να εφαρμοστούν εναλλακτικές λογιστικές λύσεις, ή για να προγραμματιστούν

εσκεμμένα συναλλαγές, οι οποίες θα είναι σε θέση, κατόπιν της πραγματοποίησής τους, να επηρεάσουν την επιλογή της μεταφοράς κερδών μεταξύ των εταιρειών, των παρόχων κεφαλαίων ή των διαχειριστών τους. Ο ορισμός της δημιουργικής λογιστικής στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι ευρύτερος και περιλαμβάνει τη δημιουργική λογιστική μαζί με την απάτη, ενώ ο ορισμός στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι στενότερος και η δημιουργική λογιστική εμπίπτει στη σφαίρα της χρησιμοποίησης της ευελιξίας που παρέχεται εντός του εκάστοτε υφιστάμενου και ισχύοντος ρυθμιστικού συστήματος, χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνει την έννοια της απάτης (Valaskova et al., 2015).

Σύμφωνα με τον Jones (2011), σε πολλές χώρες, η δημιουργική λογιστική φαίνεται να αντικατοπτρίζει μία συστροφή στην υφιστάμενη νομοθεσία. Δεδομένου ότι κάθε επιχειρηματική οντότητα είναι διαφορετική, λόγω του ότι δραστηριοποιείται σε διαφορετικές χώρες, σε διαφορετικούς κλάδους ή υπηρεσίες, διακατέχεται από διαφορετική διαχείριση, ωστόσο, στο πλαίσιο της εν λόγω αναπόφευκτης και ολοένα και εντεινόμενης διαφορετικότητας, καθίσταται απαραίτητη η ενίσχυση του επιπέδου εμπιστοσύνης των εμπλεκόμενων και ενδιαφερόμενων μερών των επιχειρήσεων, μέσω μίας ειλικρινούς αποτύπωσης της οικονομικής τους κατάστασης στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις, χωρίς όμως να εμποδίζεται η ευελιξία ή η ελευθερία στις χρηματοοικονομικές αναφορές. Ωστόσο, είναι ευρύτατα γνωστό, ότι σε πολλές περιπτώσεις η εν λόγω ευελιξία και ελευθερία χρησιμοποιείται με λανθασμένο και αθέμιτο τρόπο, για λόγους προσαρμογής της πραγματικότητας προς το συμφέρον των επιχειρηματικών οντοτήτων (Weissova et al, 2015).

Ωστόσο, ο Copeland (1968) ήταν ένας από τους ερευνητές που χρησιμοποίησαν τον όρο «χειραγώγηση κερδών» για πρώτη φορά. Ο ίδιος, στο πλαίσιο της μελέτης του, την αύξηση και τη μείωση των κονδυλίων που απεικονίζονται στις οικονομικές καταστάσεις, για να δείξει την εικόνα που διαμορφώνεται για μία εταιρεία, ανάλογα με τα ποσά που απεικονίζονταν στις καταστάσεις αυτές. Έτσι, εισάγεται η έννοια της «ωραιοποίησης» των οικονομικών καταστάσεων. Κάνοντας την δική τους προσθήκη, στο σημείο αυτό, οι Stolowy & Breton (2000) βασίστηκαν σε μία αμφίδρομη πτυχή για τον χειρισμό των λογαριασμών, με βάση τον συστηματικό και τον οικονομικό κίνδυνο, και έτσι χρησιμοποίησαν δύο διαφορετικούς όρους, ήτοι «διαχείριση κερδών» και «δημιουργική διαχείριση», οι οποίοι σήμερα χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα. Η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιείται περισσότερο στην Ευρώπη,

ενώ στις ΗΠΑ χρησιμοποιείται η έννοια της «διαχείρισης κερδών» (Amat & Gowthorpe, 2004). Οι Susmus & Demirhan (2013) έδωσαν αρκετούς άλλους όρους ως συνώνυμα για τη δημιουργική λογιστική, όπως είναι επί παραδείγματι η χρηματοοικονομική μηχανική, η ωραιοποιημένη λογιστική, η επίδειξη «παραθύρων», η καινοτόμος λογιστική και η «εξομάλυνση» των εσόδων.

Η δημιουργική λογιστική αναφέρεται σε νέους τρόπους παρουσίασης των λογαριασμών, οι οποίοι αποκλίνουν από τους λογιστικούς κανόνες, για να προάγουν μία θετική εικόνα της υγιούς οικονομικής κατάστασης μίας επιχειρηματικής οντότητας. Η δημιουργική λογιστική ήταν το πιο συζητημένο θέμα, μετά την πτώση των μεγάλων εταιρειών στις ΗΠΑ, καθώς αυτό που διαφαινόταν πίσω από την πτώση εκάστης εταιρείας ήταν πράγματι η χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής, όπως επί παραδείγματι συνέβη στις περιπτώσεις της Enron, της world.com ή της Arthur Anderson. Μάλιστα, η δημιουργική λογιστική και τα αποτελέσματά της ήταν οι βασικές αιτίες που οδήγησαν στην έγκριση και εφαρμογή ειδικών και αυστηρότερων νομοθετικών πλαισίων, όπως είναι το νομοθετικό πλαίσιο SOX στην Αμερική (Zimmerman, 2015).

Η δημιουργική λογιστική, ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, δεν είναι μία έννοια που τέθηκε για πρώτη φορά στο προσκήνιο πρόσφατα, αλλά ξεκίνησε στις απαρχές της ανάπτυξης της επιστήμης της λογιστικής. Η δημιουργική λογιστική, η οποία είναι επίσης γνωστή με τον συνώνυμο όρο της παραπλανητικής λογιστικής ή της διαχείρισης των κερδών, καθίσταται ευρέως γνωστή ως ένας περίπλοκος μηχανισμός, ο οποίος βασίζεται σε μία σειρά κινήτρων, που οδηγούν με τη δική τους σειρά, στη χειραγώγηση των πληροφοριών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, του τρόπου που αυτές θα απεικονιστούν και του τρόπου δημοσίευσης ή όχι της πραγματικής τους διαχείρισης. Οι επιχειρήσεις και η διοικήσεις τους τίθενται υπό πίεση, για να παρέχουν μία διαφανή και αληθή εικόνα στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και η εν λόγω πίεση, ορισμένες φορές, είναι και αυτή που τις ωθεί στο να καταφύγουν στη δημιουργική λογιστική. Μπορεί να υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν τη χειραγώγηση των οικονομικών καταστάσεων, όπως επί παραδείγματι η οικονομική πίεση, η φήμη της εταιρείας και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός, οι οποίες οδηγούν ένα άτομο ή μία επιχειρηματική οντότητα στο να καταλήξει στην χρήση της δημιουργικής λογιστικής και των τεχνικών της (Song et al., 2013; Shahid & Ali, 2016). Μεγαλύτερες λεπτομέρειες επί

των τεχνικών που χρησιμοποιούνται ενόψει της δημιουργικής λογιστικής ακολουθούν στο αμέσως επόμενο υποκεφάλαιο.

Ο Lee (2016), επί της μελέτης που διεξήγαγε, έδωσε χρήσιμες πληροφορίες για την πρώτη χρήση του όρου «δημιουργική λογιστική». Ο ίδιος ανέφερε ότι μία από τις πρώτες φορές που ακούστηκε ο όρος αυτός ήταν στην ταινία με τίτλο «Οι Παραγωγοί» του Mel Brooks, κατά το έτος 1968. Επίσης, ο εκδότης της City Evening του Λονδίνου, ονόματι Griffiths, κατά το 1986, στο βιβλίο του, χρησιμοποίησε τον όρο της δημιουργικής λογιστικής. Ο ίδιος μάλιστα, εκθέτει εκεί, τις διαθέσιμες επιλογές για τον χειρισμό των λογιστικών λογαριασμών και το πώς αυτοί θα αποτυπωθούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Ο Griffiths, στο βιβλίο του, μίλησε για τους τρόπους με τους οποίους επιτεύχθηκαν αποκλίσεις από τους αρχικούς αριθμούς των οικονομικών καταστάσεων και έδειξε μία νέα και βελτιωμένη έκδοση της δημιουργικής λογιστικής, την οποία προτείνει ο ίδιος, για να παραπλανηθούν οι παραλήπτες και χρήστες των οικονομικών καταστάσεων (Jones, 2011).

Η δημιουργική λογιστική, υποστηρίζεται ότι αφορά εστιασμένες αλλαγές στις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών, με απώτερο σκοπό την αναφορά της επιθυμητής κατάστασης μίας επιχειρηματικής οντότητας. Η δημιουργική λογιστική, υπό την έννοια αυτή, εμπίπτει στο πλαίσιο της εφαρμογής ενός τρόπου αλλαγής των πραγματικών οικονομικών καταστάσεων. Πρόκειται, επί της ουσίας, για αλλαγές που γίνονται στις οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τις επιθυμίες των εταιρειών και των διοικούντων τους, χρησιμοποιώντας απλώς τα νομοθετικά και κανονιστικά κενά. Ο Naser (1992) και οι Gowthorpe & Amat (2005) καθόρισαν τη δημιουργική λογιστική ως τη διενέργεια εσκεμμένων αλλαγών από τους λογιστές, τη στιγμή κατά την οποία καταρτίζουν τις οικονομικές καταστάσεις ενόψει μίας επερχόμενης επικοινωνίας μεταξύ των ιδίων των επιχειρήσεων και των μετόχων τους, παρέχοντας προς το μετοχικό κοινό τις πληροφορίες που η ίδια η εταιρεία θέλει να επικοινωνήσει, χωρίς να υφίσταται παρέκκλιση από τις νομοθετικές διατάξεις, αλλά χρησιμοποιώντας τα κενά των εν λόγω διατάξεων προς όφελος της επιχείρησης.

Οι Shafer et al. (2013) έδωσαν έμφαση στους επαγγελματίες που βρίσκουν διαφορετικά κενά στους λογιστικούς κανόνες και τα εκάστοτε υφιστάμενα και ισχύοντα λογιστικά πρότυπα, έτσι ώστε η παρουσίαση των οικονομικών

καταστάσεων να γίνεται σύμφωνα με τις επιλογές τους. Ο Naser (1992) καθόρισε τη δημιουργική λογιστική ως μία διαδικασία αλλαγής των αριθμών που απεικονίζονται επί των οικονομικών καταστάσεων, με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρουσιάζουν την εικόνα που απαιτείται από τη διοίκηση, λαμβάνοντας υπόψιν τα πλεονεκτήματα και τα οφέλη που απορρέουν εκ των κενών που υφίστανται στους υπάρχοντες κανόνες και νόμους ή απλώς αγνοώντας μερικούς από αυτούς. Ορίζει περαιτέρω τη δημιουργική λογιστική σε δύο στάδια, ήτοι τη διαδικασία χειραγώγησης των λογιστικών κονδυλίων, χρησιμοποιώντας τους αδύναμους δεσμούς των κανόνων και νόμων και εκμεταλλευόμενοι αυτούς υπέρ της επιχείρησης, όπως απαιτείται από τη διοίκηση αυτής και δεύτερον, τον χειρισμό των κανόνων και νόμων, με τέτοιο τρόπο, ώστε το αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται με τον επιθυμητό τρόπο (Naser, 1992).

4.2 ΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Τα βασικά κίνητρα που τίθενται στο προσκήνιο της δημιουργικής λογιστικής, σε παγκόσμιο βεληνεκές, είναι η αποφυγή οικονομικών απωλειών κατά την τρέχουσα φορολογική περίοδο, η βελτίωση των χρηματοοικονομικών δεικτών, η διατήρηση ή η αύξηση του μεριδίου των τιμών διαπραγμάτευσης, η ελαχιστοποίηση της φορολογικής βάσης, η οποία μάλιστα αποτελεί και το ισχυρότερο κίνητρο στην Τσεχία και τη Σλοβακία, καθώς και τα προσωπικά συμφέροντα των διαχειριστών (Drabkova, 2016).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί, στο σημείο αυτό, ότι όχι μόνο οι εσωτερικοί διευθυντές και η διοίκηση διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, αλλά και οι επιλογές που περιβάλλουν την εταιρεία, όπως είναι επί παραδείγματι οι υφιστάμενοι φορολογικοί νόμοι, οι διάφοροι ισχύοντες κανονισμοί, ο ενδεχόμενος ποιοτικά χαμηλός έλεγχος που ασκείται από την πλευρά των ελεγκτών, οι τάσεις και προοπτικές του εξωτερικού περιβάλλοντος των εταιρειών, συμβάλλουν στην άνθιση της δημιουργικής λογιστικής και στην ανάδυση νέων πρακτικών για τη χειραγώγηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ο Jones (2011), στο έργο του, παρέχει μία εικόνα επί της οποίας δύνανται να εντοπιστούν τα κύρια κίνητρα των επιχειρηματικών οντοτήτων για την προσφυγή τους στη δημιουργική λογιστική.

Ο ίδιος, έκανε μνεία περί προσωπικών κινήτρων, περί κινήτρων που απορρέουν από υφιστάμενες προσδοκίες της αγοράς και περί κινήτρων που πηγάζουν από ειδικές περιστάσεις. Αναλυτικότερα, όσον αφορά την υπόσταση προσωπικών κινήτρων, ο Jones (2011) ανέφερε ότι σε αυτήν εμπίπτει η επιδίωξη της αύξησης των μισθών, η επιδίωξη απόδοσης μεγαλύτερων μόνους, η αύξηση του αισθήματος ασφάλειας στον χώρο εργασίας, καθώς επίσης και η προσωπική ικανοποίηση. Όσον αφορά την περίπτωση των προσδοκιών της αγοράς, ο Jones (2011) ανέφερε ότι από αυτές προκύπτουν κίνητρα εξομάλυνσης των επιπέδων κερδοφορίας και προσδοκίες εμφάνισης καλύτερης εικόνας προς την ευρύτερη αγορά. Όσον αφορά την περίπτωση των κινήτρων που προκύπτουν από ειδικές περιστάσεις, ο Jones (2011) επεσήμανε ότι σε αυτές υπάγονται ζητήματα διαχείρισης χρέους και δανεισμού, ζητήματα ασφαλείας, ζητήματα συγχωνεύσεων με άλλες εταιρείες, ζητήματα αναμονής βελτιστοποίησης της κατάστασης που επικρατεί στην αγορά στο άμεσο μέλλον, πεποιθήσεις που απορρέουν από το σκεπτικό ότι η δημιουργική λογιστική δεν είναι παράνομη, επομένως δεν είναι και αποτρεπτική ως προς την χρησιμοποίησή της, καθώς επίσης και ζητήματα κατάχρησης των υφιστάμενων περιουσιακών στοιχείων των επιχειρηματικών οντοτήτων (Jones, 2011).

Παρά το γεγονός της υπόστασης μίας πληθώρας κινήτρων τα οποία ενισχύουν την χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής στην πράξη, ένας κοινός στόχος της χρήσης της είναι η μεγιστοποίηση των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων και η δημιουργία μίας περισσότερο ευνοϊκής οικονομικής κατάστασης (Kovacova at al, 2019).

Είναι γεγονός, πως υφίστανται πολυάριθμες τεχνικές και μέθοδοι χρήσης της δημιουργικής λογιστικής. Οι εν λόγω μέθοδοι εξαρτώνται από το πόσο ευέλικτο είναι το ρυθμιστικό - λογιστικό σύστημα που ισχύει στο εκάστοτε κράτος. Επί παραδείγματι, τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα ενισχύουν σε μεγαλύτερο βαθμό την απεικόνιση της αληθινής οικονομικής κατάστασης των επιχειρηματικών οντοτήτων. Το εκάστοτε ισχύον λογιστικό σύστημα, ωστόσο, δεν αποτελεί τον μοναδικό παράγοντα από τον οποίο εξαρτώνται οι τεχνικές και οι μέθοδοι χρήσης της δημιουργικής λογιστικής. Επιπρόσθετοι παράγοντες είναι ο κλάδος επί του οποίου δραστηριοποιείται η εκάστοτε επιχειρηματική οντότητα, το μέγεθος της κάθε εταιρείας, καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίο αυτή διοικείται, αλλά και η ηθική που διέπει τους διοικούντες

και το κατά πόσο αυτοί επιθυμούν να συμβαδίζουν με τον εκάστοτε ισχύοντα κώδικα δεοντολογίας και ηθικής (Susantoetal., 2019).

Η δημιουργική λογιστική, ενόψει των διαφορετικών τεχνικών και μεθόδων την διέπουν, είναι δυνατόν να εφαρμοστεί στον ισολογισμό, την κατάσταση ταμειακών ροών και την κατάσταση αποτελεσμάτων των επιχειρηματικών οντοτήτων. Οι Kοναcova at al. (2019), πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της μελέτης που διεξήγαγαν προέβησαν στη διαπίστωση ότι τα στοιχεία που δέχονται μεγαλύτερο χειρισμό στο πλαίσιο της δημιουργικής λογιστικής, από την πλευρά των επιχειρηματικών οντοτήτων, είναι το υπερτιμημένο εισόδημα, τα αναληθή και ανακριβή κόστη και το λανθασμένα κεφαλαιοποιημένο κόστος προμηθειών. Σύμφωνα με τον Petrucelli (2013), ο διαχωρισμός των δημιουργικών λογιστικών τεχνικών είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί σε πέντε επιμέρους ομάδες, οι οποίες είναι οι εξής: (i) αύξηση εισοδήματος, (ii) μείωση κόστους, (iii) αύξηση περιουσιακών στοιχείων, (iv) μείωση υποχρεώσεων και (v) αύξηση λειτουργικών ταμειακών ροών. Η ανάλυσή τους ακολουθεί ως κάτωθι:

- Αύξηση εισοδήματος

Σε αυτήν την κατηγορία, μπορούμε να διακρίνουμε, σύμφωνα με τον Jones (2011), πέντε τρόπους “τεχνητής” αύξησης του εισοδήματος, στο πλαίσιο της χρησιμοποίησης της δημιουργικής λογιστικής. Πρόκειται, πιο συγκεκριμένα, για την έγκαιρη αναγνώριση των εσόδων, την αύξηση των εισπρακτέων τόκων, την καταμέτρηση των μη λειτουργικών κερδών, την δανειοδότηση και την λήψη δανείων (επί παραδείγματι, πωλήσεις και ανταλλαγές) ανάλογα με το αποτέλεσμα που είναι επιθυμητό να επιτευχθεί.

- Μείωση κόστους

Η μείωση του κόστους είναι μία επιπρόσθετη, ευρέως χρησιμοποιούμενη, δημιουργική λογιστική τεχνική. Σε αυτήν την μέθοδο, μπορούμε να διακρίνουμε, σύμφωνα με τον Jones (2011), τις ακόλουθες πρακτικές: λογιστική αποθεματικών, μείωση φόρου, μείωση κόστους με ταυτόχρονη αύξηση των περιουσιακών στοιχείων της επιχειρηματικής οντότητας, αύξηση των αποθεμάτων κατά τη διαδικασία της απογραφής λήξης, κεφαλαιοποίηση κόστους και παράταση των περιόδων αποσβέσεων των παγίων περιουσιακών στοιχείων των επιχειρηματικών οντοτήτων.

- Αύξηση των περιουσιακών στοιχείων

Η τρίτη κατηγορία, που ανήκει σε μία από τις μεθόδους που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της δημιουργικής λογιστικής, είναι η αύξηση των περιουσιακών στοιχείων. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης τεχνικής είναι δυνατόν να εντοπιστούν οι εξής μέθοδοι: αύξηση του ποσού της υπεραξίας, αύξηση άυλων περιουσιακών στοιχείων, αναπροσαρμογή των παγίων περιουσιακών στοιχείων, τεχνική mark-to-market.

- Μείωση υποχρεώσεων

Φυσικά, η αύξηση των περιουσιακών στοιχείων αποτελεί μία τεχνική η οποία μπορεί να συνεργαστεί άμεσα και αποτελεσματικά με τη λεγόμενη τεχνική της μείωσης των υποχρεώσεων. Σε αυτήν την κατηγορία, ο Jones (2011) αναφέρει ότι εντοπίζονται δύο επιμέρους μέθοδοι που εφαρμόζονται ενόψει της δημιουργικής λογιστικής. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για την μέθοδο της χρηματοδότησης εκτός ισολογισμού και της επαναταξινόμησης του χρέους των επιχειρήσεων προς τα ίδια κεφάλαια αυτών.

- Αύξηση λειτουργικών ταμειακών ροών

Η τελευταία τεχνική, που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της χρησιμοποίησης της δημιουργικής λογιστικής, είναι η αύξηση των λειτουργικών ταμειακών ροών. Ο χειρισμός της ταμειακής ροής μίας επιχειρηματικής οντότητας είναι μία διαδικασία πολύ πιο δύσκολη από τον χειρισμό των επιπέδων κερδοφορίας της. Υπάρχουν δύο μέθοδοι αναφοράς επί του χειρισμού των ταμειακών ροών των επιχειρήσεων, ήτοι οι άμεσες μέθοδοι και οι έμμεσες μέθοδοι. Η έμμεση μέθοδος χρησιμοποιείται συχνότερα, κυρίως λόγω του ότι υφίσταται μεγαλύτερο περιθώριο αξιοποίησης της δημιουργικής λογιστικής. Οι πρακτικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, στο σημείο αυτό, είναι η μεγιστοποίηση των επιχειρησιακών ταμειακών εισροών και η ελαχιστοποίηση των λειτουργικών ταμειακών εκροών (Siekelova, et al, 2015).

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η δημιουργική λογιστική δύναται να καταστεί κατανοητή ως μία διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας επέρχεται σκόπιμος χειρισμός των λογιστικών πληροφοριών που αποτυπώνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρηματικών οντοτήτων, προκειμένου να επιτευχθεί η προσαρμογή τους σε μία μορφή κατάλληλη για τους δημιουργούς τους και για τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων (Siekelova, et al, 2015).

Η δημιουργική λογιστική δύναται, επιπροσθέτως, να καταστεί κατανοητή ως μία δραστηριότητα στην οποία μια συναλλαγή είναι δυνατό να προσαρμοστεί, με τέτοιο τρόπο, ώστε η επιχειρηματική οντότητα να είναι σε θέση να επιτύχει περισσότερο ευνοϊκά οικονομικά αποτελέσματα. Ωστόσο, πέραν των ανωτέρω αναφερόμενων τεχνικών που εμπίπτουν στο πλαίσιο της δημιουργικής λογιστικής, πρέπει να αναφερθεί ότι υφίστανται πολλές ακόμα τεχνικές χειρισμού των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες χρησιμοποιούνται από την πλευρά των επιχειρηματικών μονάδων. Σε γενικές γραμμές, μπορεί να υποστηριχθεί ότι υφίστανται δύο βασικοί λόγοι για την χειραγώγηση των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων, ήτοι η αύξηση του κέρδους τους, για λόγους βελτίωσης της θέσης τους στην αγορά ή η μείωση του κέρδους τους, για λόγους μικρότερης φορολογικής τους επιβάρυνσης (Milesi-Ferreti, 2004).

4.3 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

Το παρόν υποκεφάλαιο, προκειμένου να καταστεί κατανοητό δεν μπορεί παρά να βασιστεί στη λεγόμενη «Θεωρία του Πράκτορα» (Agency Theory). Η θεωρία του πράκτορα υποστηρίζει ότι μπορεί να προκύψει σύγκρουση μεταξύ του εντολέα (μετόχων των εταιρειών) και των αντιπροσώπων τους (διαχειριστές και διοίκηση των εταιρειών). Ο Yadav (2014) ανέφερε, στο πλαίσιο της μελέτης που διεξήγαγε, ότι οι δημιουργικές λογιστικές πρακτικές ενδέχεται να προκύψουν λόγω του προβλήματος του πράκτορα. Έτσι, τα προβλήματα που δημιουργούνται, και τα οποία πηγάζουν από την βάση της θεωρίας του πράκτορα αποτελούν έναν εναλλακτικό λόγο για να ξεπεραστούν τα όρια των νόμων ή των κανονισμών στις λογιστικές πρακτικές (Yadav, 2014).

Για λόγους πληρέστερης κατανόησης, εν συντομία αναφέρουμε ότι η θεωρία του πράκτορα, πιο συγκεκριμένα, βασίζεται στον ισχυρισμό ότι οι διαχειριστές και τα διοικητικά στελέχη των επιχειρηματικών οντοτήτων, περιστασιακά, ακολουθούν τις δικές τους προθέσεις εις βάρος των μετόχων. Οι στόχοι που μπορεί να επιδιώκουν οι διαχειριστές και τα διοικητικά στελέχη θα μπορούσαν να είναι η διασφάλιση της

μεγιστοποίησης του πλούτου των μετόχων ανεξάρτητα από το εάν ασχολούνται με ανήθικες ή επικίνδυνες πρακτικές, όπως είναι επί παραδείγματι και η δημιουργική λογιστική, και οι οποίες δύνανται να παραπλανήσουν τους μετόχους ωραιοποιώντας την οικονομική κατάσταση της εταιρείας μέσω της διαστρέβλωσης της πραγματικότητας (Naser, 1993; Ellisabetta & Beatrice, 2010; Yadav, 2014; Jeroh & Okoro, 2016).

Οι Ellisabetta & Beatrice (2010) αναφέρουν ότι η θεωρία του πράκτορα συνδέεται με τη δημιουργική λογιστική, καθώς μπορεί να υπάρξει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των διαφόρων και διαφορετικών χρηστών των λογιστικών πληροφοριών. Ωστόσο, τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής αναφοράς διασφαλίζουν ότι δεν ευνοείται κανένας χρήστης των οικονομικών καταστάσεων περισσότερο από τους υπόλοιπους, σε περίπτωση που τηρούνται οι αρχές και οι κανόνες που τα διέπουν και ότι όλες οι πληροφορίες που αναφέρονται στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων που τα τηρούν, θα πρέπει να ενδιαφέρουν όλους τους χρήστες και αναγνώστες τους το ίδιο (Ellisabetta & Beatrice, 2010).

Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί ότι πολλές έρευνες είναι αυτές που έχουν επικεντρωθεί στη δημιουργική λογιστική (Watt & Zimmerman, 1990; Riedl & Suraj, 2010; Ellisabetta & Beatrice, 2010; Yadav, 2014; Siti et al., 2013; Okoro, 2013; Jeroh & Okoro, 2016), αλλά υπάρχουν ελάχιστες εμπειρικές αποδείξεις σχετικά με τη σχέση που υφίσταται μεταξύ της δημιουργικής λογιστικής και διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής αναφοράς, σε παγκόσμια διάσταση. Οι περισσότερες μελέτες, σε αυτόν τον τομέα, διεξήχθησαν σε ανεπτυγμένες χώρες που έχουν αφομοιώσει πλήρως τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής αναφοράς, πολύ πριν αυτά εφαρμοστούν στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η μελέτη των Fizza & Malik (2015) που εξετάζει τη δημιουργική λογιστική και την οικονομική αναφορά και πληροφόρηση, μέσω δομημένων ερωτηματολογίων, διαπίστωσε ότι η δημιουργική λογιστική επηρεάζει αρνητικά τις χρηματοοικονομικές αναφορές. Η αρνητική επίδραση αυτή, προκαλείται από το ρόλο που διαδραματίζει η εκάστοτε προσέγγιση και πρακτικές των εν λόγω διοικήσεων (management) στις χρηματοοικονομικές αναφορές. Οι ερευνητές κατέληξαν στο ότι η δημιουργική λογιστική καταστρέφει την εικόνα μίας εταιρείας. Οι Kiani & Malik (2015), με τη σειρά τους, διερεύνησαν τη δημιουργική λογιστική σε μία προσπάθεια διαφοροποίησης της διαχείρισης κερδών και απάτης. Έδειξαν εν τέλει ότι η διαχείριση των κερδών πραγματοποιείται σύμφωνα με τις

κανονιστικές απαιτήσεις, ενώ η απάτη πραγματοποιείται εκτός των κανονιστικών απαιτήσεων. Τα ευρήματά τους έδειξαν ότι τράπεζες, ελεγκτές, επενδυτές, ρυθμιστικές αρχές και η εκάστοτε διοίκηση και διαχειριστές (management) συμμετέχουν στη δημιουργική λογιστική (Fizza & Malik, 2015; Kiani & Malik, 2015).

Η θεωρητική μελέτη των Susmus & Demirhan (2013) υποδηλώνει ότι τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής αναφοράς και τα διεθνή λογιστικά πρότυπα δημιουργήθηκαν για να καθοδηγήσουν τις χρηματοοικονομικές λογιστικές δραστηριότητες, αν και είναι αδύνατο να αποθαρρυνθεί πλήρως η χειραγώγηση της συμπεριφοράς των συντακτών και κατασκευαστών των οικονομικών καταστάσεων. Ως απόρροια της αδυναμίας χειραγώγησης τη συμπεριφοράς και της πρακτικής που ακολουθείται από τους κατασκευαστές των οικονομικών καταστάσεων, ωστόσο, προκύπτει η κατάληξη σε ανήθικες δημιουργικές λογιστικές πρακτικές που επιβάλλονται από τους ελεγκτές ή τους διαχειριστές και τις διοικήσεις των εταιρειών (Susmus & Demirhan, 2013).

Ο Amat (2013) διερεύνησε τη φύση και τον επιπολασμό της δημιουργικής λογιστικής εντός του περιβάλλοντος των ηθικών θεωρήσεων. Η μελέτη του απέδειξε ότι η δημιουργική λογιστική είναι ηθικά αμφισβητήσιμη από τον επαγγελματία λογιστή, ωστόσο, το ηθικό δίλημμα που καταπολεμά τον επαγγελματία λογιστή περιλαμβάνει σύγκρουση συμφερόντων, προτάσεις πελατών για ελιγμούς οικονομικών καταστάσεων και προτάσεις πελατών για φοροδιαφυγή. Η μελέτη που διεξήχθη από τους Nejad et al. (2013) σχετικά με την εξομάλυνση των εσόδων στο Χρηματιστήριο της Τεχεράνης, χρησιμοποιώντας τον δείκτη Eckel, υποστήριξαν ότι η δημιουργική λογιστική είναι μία από τις μεθόδους που υιοθετούν οι εταιρείες κατά τον χειρισμό των οικονομικών τους καταστάσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι εν λόγω μελετητές διερεύνησαν τη δημιουργική λογιστική σε τρία επίπεδα κερδών, ήτοι τα καθαρά, τα μικτά και τα λειτουργικά κέρδη και διαπίστωσαν, εν τέλει, ότι η δημιουργική λογιστική αντικατοπτρίζεται σε τρία επίπεδα κέρδους (Nejad et al., 2013; Amat, 2013).

Οι Velury & Kane (2012) εξέτασαν εάν οι εταιρείες που αντιμετωπίζουν υπερβολικές διακυμάνσεις κερδών είναι πιο πιθανό, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες εταιρείες, να αναφέρουν, στις οικονομικές τους καταστάσεις, ειδικά στοιχεία που μειώνουν το

φορολογητέο εισόδημα, καθώς και εάν αυτά τα ποσά είναι ενδεικτικά της δημιουργικής λογιστικής. Η μελέτη τους χρησιμοποίησε μία τεχνική παλινδρόμησης και η ανάλυσή τους, εν τέλει, αποκάλυψε ότι οι εταιρείες που είναι μεγαλύτερες και φορτωμένες με μεγαλύτερα ποσά χρεών και υφίστανται ζημίες, είναι επιρρεπείς στο να αναφέρουν ειδικά στοιχεία που εμπίπτουν στο πλαίσιο της δημιουργικής λογιστικής, επί των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων. Αυτό υποδηλώνει ότι οι εμφανίσεις, επί των οικονομικών καταστάσεων, ειδικών στοιχείων, δεν αναπαράγουν διαρκώς τη δημιουργική λογιστική, αλλά όταν υπάρχει τέτοια χειραγωγίσιμη συμπεριφορά, αυτή δύναται να είναι συγκεκριμένη για το πλαίσιο των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής αναφοράς. Στο πλαίσιο αυτό, τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής αναφοράς διαδραματίζουν ειδικό ρόλο, ειδικότερα δε, ως προς το ζήτημα της εμφάνισης ειδικών στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν τα κέρδη (ακαθάριστα, λειτουργικά και καθαρά) σε όλα τα επίπεδα (Velury & Kane, 2012).

Οι Tokuga & Sakai (2011) ισχυρίστηκαν ότι οι επιχειρηματικές οντότητες, συχνά, προσπαθούν να ρυθμίσουν τις αστάθειες στα αναφερόμενα κέρδη και να τις οδηγήσουν σε επίπεδα που αυτές θεωρούν ως κατάλληλα ή βέλτιστα. Το επιτυγχάνουν, εν τέλει, είτε με τη διαχείριση των αναφερόμενων αριθμών για την αύξηση των κερδών είτε με τη μείωση των κερδών. Αυτό, οδηγεί σε δύο τύπους δημιουργικής λογιστικής συμπεριφοράς. Πρώτον, πρόκειται για τη λεγόμενη τεχνική λογιστική πολιτική, στο πλαίσιο της οποίας επιδιώκεται η επίτευξη ενός στόχου διαχείρισης μέσω της αλλαγής των ακολουθούμενων λογιστικών πολιτικών ή εκτιμήσεων, και δεύτερον, η πραγματική διακριτική ευχέρεια, στο πλαίσιο της οποίας επιδιώκεται η επίτευξη ενός στόχου διαχείρισης, μέσω διακανονισμού των υφιστάμενων λογαριασμών με αλλαγή συμβάσεων ή συναλλαγών μεταξύ της εταιρείας και των λοιπών ενδιαφερόμενων συναλλασσόμενων μερών (Tokuga & Sakai, 2011).

4.4 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΗΘΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

Ο χειρισμός των οικονομικών πληροφοριών εξαρτάται από διάφορες «χειραγωγικές» συμπεριφορές. Μία εξ αυτών είναι η κατάληξη σε μακρο-χειρισμούς κατόπιν εντολών και η άλλη χειραγωγική συμπεριφορά αφορά την κατάληξη σε μικρο-χειρισμούς. Η πρώτη συμπεριφορά χειραγώγησης, που καταλήγει σε μακρο-χειρισμούς εμφανίζεται όταν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής γνωρίζουν ότι οι αλλαγές που πρόκειται να γίνουν δεν θα είναι ευνοϊκές για αυτούς και αρχίζουν να ασκούν πιέσεις εναντίον της. Ξεκινούν, επί της ουσίας να καταβάλλουν προσπάθειες προκειμένου να πείσουν τους συνεργάτες ή συνεταιίρους τους να απορρίψουν τους νέους εν λόγω θεσπιζόμενους κανόνες. Στο πλαίσιο των μικρο-χειρισμών οι χειραγωγήσεις που πραγματοποιούνται προσπαθούν να αποκρύψουν τα πραγματικά αποτελέσματα μίας εταιρείας, προκειμένου να παραπλανήσουν τους ενδιαφερόμενους ή να τους αποκρύψουν την αλήθεια και να τους επιδείξουν μία λανθασμένη εικόνα σε ατομικό επίπεδο (Gowthorpe & Amat, 2005).

Ο σκοπός της διατηρούμενης ηθικής, έγκειται στον επαναπροσδιορισμό των επιχειρηματικών οντοτήτων ως προς την ανάγκη που υφίσταται στο να παραμείνουν σε μία ηθική βάση, η οποία δύναται να βοηθήσει στην απόκτηση εμπιστοσύνης των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων και των λοιπών ενδιαφερόμενων μερών, για τις υπηρεσίες που παρέχονται από την πλευρά της εταιρείας (Okafor, 2006).

Οι ηθικές αποφάσεις των ελεγκτών, των λογιστών και των λοιπών εμπλεκόμενων μερών στην κατασκευή των οικονομικών καταστάσεων βασίζονται στους κανόνες, τις πολιτικές και τις κρίσεις ενός οργανισμού. Όλα αυτά διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη διαμόρφωση των δεοντολογικών αποφάσεων των ελεγκτών, λογιστών και λοιπών κατασκευαστών των οικονομικών καταστάσεων, προωθώντας μία δίκαιη, διαφανή και αληθινή έκθεση και δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων (Rabin, 2005).

Εν τέλει, τα εν λόγω μέρη έχουν το δικαίωμα της επιλογής να αποφασίσουν για το εν λόγω ζήτημα ως προς την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων και για το αν εν κατακλείδι η πραγματική εικόνα της εταιρείας ταιριάζει με την εικόνα της κατάστασης ταμειακών της ροών. Ομοίως, αν κατά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, οι αρμόδιοι επαγγελματίες επιλέξουν, αντιτασσόμενοι στην επαγγελματική τους ηθική, να μην εμφανίσουν την πραγματική εικόνα της επιχείρησης, πάλι θα κατέληγαν σε χειραγώγηση της κατάστασης ταμειακών ροών. Ο

λόγος για τον οποίο χρησιμοποιείται η μέθοδος των δεδουλευμένων είναι ότι μέσω αυτής καθίσταται δύσκολο να εντοπιστεί οποιαδήποτε απάτη στη συναλλαγή και έτσι, η διοίκηση μίας εταιρείας είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί μία χρονική καθυστέρηση ή τον χρονικό επαναπροσδιορισμό μίας συγκεκριμένης συναλλαγής. Ωστόσο, δεν σημαίνει ότι όλες οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής είναι ανήθικες (Rabin, 2005).

Οι ηθικές πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής υπάρχουν, ουσιαστικά, για να βοηθήσουν τους εξωτερικούς ελεγκτές να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα και την ακρίβειά τους στην ανεύρεση και τον εντοπισμό οποιασδήποτε δόλιας πράξης. Είναι δύσκολο να γίνει ακριβής διάκριση μεταξύ της διαχείρισης κερδών και της απάτης. Για έναν ελεγκτή και έναν επαγγελματία είναι απαραίτητο να είναι σε θέση να διαφοροποιήσει τη μικρή διαφορά που υφίσταται μεταξύ των δύο. Οι εξωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να εργαστούν στο να ανακαλύψουν εάν η χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής κατέληξε σε απάτη ή σε οικονομικό σφάλμα που είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια κερδών και την μικρότερη φορολόγηση των επιχειρήσεων (Kassem, 2012).

Προκειμένου να διακοπή η μελλοντική χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής υπό το πρίσμα του κινήτρου της απάτης, οι κρατικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί ή οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές των εταιρειών πρέπει να είναι σε θέση να ανακαλύψουν τη μεθοδολογία που ακολούθησε το δόλιο άτομο. Μάλιστα, προκειμένου να λειτουργήσει ο έλεγχος στον βέλτιστο βαθμό, οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να παρέχουν στους ελεγκτές τις βέλτιστες και πληρέστερες πληροφορίες καθοδήγησης και να τους βοηθούν όσο μπορούν περισσότερο (Breton & Taffler, 1995).

Μετά την αναγνώριση μεγάλων απατών στον οικονομικό και επιχειρηματικό κόσμο, όπως αυτές της Enron και της WorldCom το 2002, οι οποίες μάλιστα προαναφέρθηκαν ανωτέρω επί της εν λόγω διπλωματικής εργασίας απαιτήθηκε ένα βελτιωμένο σύστημα νόμων και κανόνων για να αποφευχθεί η εκ νέου εμφάνιση τέτοιου είδους κρουσμάτων (Largay, 2002).

Σημαντικά εμπλεκόμενα μέρη όπως είναι επί παραδείγματι οι επενδυτές, οι πιστωτές, οι νομοθέτες και το ανθρώπινο δυναμικό των εν λόγω εταιρειών είχαν λάβει γνώση αυτής της κρίσης, καθώς επίσης και η ευρύτερη αγορά, γεγονός που σημαίνει ότι

έκτοτε υφίστατο ολοένα και μεγαλύτερη καχυποψία από τα ενδιαφερόμενα μέρη για την αλήθεια και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και της παρουσιαζόμενης κατάστασης της κάθε επιχείρησης προς το ευρύ κοινό (Gherai & Balaciu, 2011).

Η έρευνα που διεξήχθη από την πλευρά των Shah et al. (2011) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η δημιουργική λογιστική αποτελεί ένα όπλο που χρησιμοποιείται σε μία κρίσιμη κατάσταση στις επιχειρηματικές οντότητες και δεν χρησιμοποιείται ως προϊόν συνήθους δραστηριοποίησής τους. Καταλήγουν, συν τοις άλλοις, στο συμπέρασμα ότι η δημιουργική λογιστική δεν είναι τόσο ανήθικη ή κακόβουλη πρακτική, αν η επιχειρηματική μονάδα που την εφαρμόζει εμφανίζει κάποια ευελιξία στους λογιστικούς της κανονισμούς. Εξαρτάται, επίσης, από το ηθικό περιβάλλον οποιασδήποτε εταιρείας, καθώς επίσης και από το πώς και το γιατί μία διοίκηση χρησιμοποιεί δημιουργικές λογιστικές τεχνικές στην απεικόνιση των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων (Lin&Yang, 2006).

Ορισμένοι αναλυτές, ωστόσο, δίνουν έμφαση στη «σκοτεινή» πλευρά των δημιουργικών λογιστικών πρακτικών. Οι ίδιοι, πιστεύουν ότι οι περισσότερες αποτυχίες στο επιχειρηματικό γίγνεσθαι συμβαίνουν λόγω της ανήθικης συμπεριφοράς της δημιουργικής λογιστικής, όπως συνέβη για παράδειγμα στην Enron και στην WorldCom, αλλά και σε άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις (Largay, 2002).

Όπως οι Gherai & Balaciu (2011) προβλέπουν στη μελέτη τους, τα εταιρικά μερίδια διατρέχουν κίνδυνο όταν μία εταιρεία επιδίδεται σε πρακτικές δημιουργικής λογιστικής. Ο λόγος έγκειται στο ότι αυτές οι πρακτικές προσφέρουν σε μία επιχειρηματική οντότητα μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη. Τελικά, η επιχείρηση θα καταλήξει να περιβάλλεται μόνο από οικονομικά σκάνδαλα και απάτες. Επομένως, υφίσταται πραγματικά η ανάγκη της στενής διακυβέρνησης και του λεπτομερούς ελέγχου των χρηματοοικονομικών αναφορών που θέτουν οι επιχειρήσεις σε δημοσιότητα. Η έρευνα των Gherai & Balaciu (2011) καταλήγει, πέραν των ανωτέρω, στο συμπέρασμα ότι η διοίκηση των εταιρειών πρέπει να προσπαθήσει να εντοπίσει όλες τις αιτίες που μπορεί να προκαλέσουν πρακτικές δημιουργικής λογιστικής και να τις επιλύσει (Gherai & Balaciu, 2011).

Οι διευθυντές και οι ελεγκτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε οποιαδήποτε επιχειρηματική οντότητα και επηρεάζουν, επίσης, και την ευρυθμία και ορθότητα της

καθημερινής της δραστηριοποίησης. Η στενή εποπτεία των ελεγκτών και των λογιστών των εταιρειών είναι δυνατό να μειώσει τις πιθανότητες εφαρμογής πρακτικών δημιουργικής λογιστικής. Ο Yadav (2013) εντόπισε ότι η συμμετοχή εξωτερικών διοικητικών στελεχών, ήτοι ανεξάρτητων μελών στο διοικητικό συμβούλιο των εταιρειών, μπορεί να μειώσει τις πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής. Μάλιστα, η εν λόγω έρευνα απέδειξε ότι όσο περισσότερα ανεξάρτητα μέλη έχει το διοικητικό συμβούλιο μίας εταιρείας, τόσο μικρότερες είναι οι πιθανότητες εμφάνισης δημιουργικών λογιστικών πρακτικών. Υποστηρίζει δε, ότι η συμμετοχή επαγγελματιών στις χρηματοοικονομικές αποφάσεις των εταιρειών είναι δυνατό να οικοδομήσει την εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων μερών προς την επιχείρηση.

Έτσι, οι καταρτισμένοι λογιστές, επί παραδείγματι, μπορούν να βοηθήσουν τις επιχειρηματικές μονάδες σχετικά με τη χρήση δημιουργικών λογιστικών τεχνικών. Η μελέτη του Yadav (2013) προτείνει, επίσης, ότι η ύπαρξη ενός συστήματος αρχών και ορθών πρακτικών (Εταιρική Διακυβέρνηση) είναι ο καλύτερος τρόπος για τη μείωση αυτών των εσφαλμένων πρακτικών.

Οι Yadav et al. (2014) εντόπισαν, επίσης, τους τρόπους που συμβάλλουν στη μείωση της επίδρασης της δημιουργικής λογιστικής στους ισολογισμούς των εταιρειών. Παρουσιάζουν αρκετά θετική εικόνα των δημιουργικών λογιστικών πρακτικών. Σύμφωνα με τους εν λόγω μελετητές, οι δημιουργικές λογιστικές πρακτικές μπορεί να προκύψουν λόγω ενός προβλήματος που εμφανίστηκε στην εταιρεία. Οι Diana & Beatrice (2010), από τη δική τους πλευρά, στο πλαίσιο της μελέτης τους, περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν οι δημιουργικές λογιστικές πρακτικές να είναι ευεργετικές για τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και να τους οδηγήσουν σε ορθή κρίση και αξιολόγηση.

Οι Amat & Gowthorpe (2004) αναλύουν τον λόγο για τον οποίο τα διοικητικά στελέχη μίας εταιρείας επιδίδονται σε ανήθικες πρακτικές δημιουργικής λογιστικής. Προτείνουν, επίσης, τη χρήση των εν λόγω δημιουργικών πρακτικών, με τρόπο δημιουργικό και όχι κακοήθη, λόγω του ότι είναι δύσκολο να αποκρυφτεί ο εκάστοτε διενεργούμενος οικονομικός χειρισμός από τις εκάστοτε υφιστάμενες ρυθμιστικές αρχές. Ωστόσο, οι δημιουργικές λογιστικές πρακτικές αποτελούν ένα πρίσμα εξαπάτησης και ενδυνάμωσης ανεπιθύμητων λογιστικών πρακτικών (Largay, 2002).

Οι Mulford & Comiskey (2002), στη μελέτη τους, δήλωσαν ότι έξι αρχές που δείχνουν τη μέγιστη χρήση δημιουργικών λογιστικών πρακτικών είναι η ευελιξία στα ρυθμιστικά και κανονιστικά πλαίσια, η έλλειψη επαρκών κανονισμών, οι παραδοχές για το μέλλον, η χρήση ψευδών και αναληθών συναλλαγών, ο ετεροχρονισμός των συναλλαγών, η επαναταξινόμηση και η παρουσίαση των οικονομικών κονδυλίων που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις.

Η χειραγώγηση στις χρηματοοικονομικές αναφορές παρέχει μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη, όπως προαναφέρθηκε. Όπως εξηγούν εις βάθος οι Efiok & Eton, (2012) σχετικά με τον μακρο-χειρισμό που υφίσταται σε πολλές επιχειρηματικές οντότητες, η εν λόγω χειραγώγηση των οικονομικών στοιχείων μπορεί να επηρεάσει την τιμή της μετοχής μίας εταιρείας. Η μακρο-χειραγώγηση αυξάνει τον κίνδυνο του επενδυτικού κοινού, γεγονός το οποίο είναι ιδιαίτερος πιθανό να προκαλέσει ζημία. Οι ερευνητές πρότειναν ότι οι εταιρείες, στην προκειμένη περίπτωση, αν και δύνανται να εκμεταλλεύονται το υφιστάμενο κενό στις νομοθετικές διατάξεις και τους υφιστάμενους κανονισμούς, ωστόσο, είναι υποχρεωμένες να βασίζονται στην πραγματική οικονομική τους κατάσταση και αυτήν πρέπει να απεικονίζουν στις οικονομικές τους καταστάσεις.

Η εκάστοτε πρακτική ή προσέγγιση που ακολουθεί η διοίκηση ενός οργανισμού ή εταιρείας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων στην κάθε εταιρεία. Η ύπαρξη ενός κώδικα αξιών και κανόνων λειτουργεί σαν ανώτατη διοίκηση που διαχειρίζεται και ελέγχει την απόδοση της επιχειρηματικής οντότητας. Σύμφωνα με τους Sorin et al. (2012) η λειτουργία της εταιρικής διακυβέρνησης εξαρτάται απόλυτα από τη δομή της κάθε επιχείρησης, τους διευθυντές και τη συμμετοχή τους στη διοίκηση. Έτσι, μία καλά σχεδιασμένη δομή ελέγχου αρνείται τις πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίο η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί τον καλύτερο τρόπο για τον έλεγχο των ανήθικων πρακτικών της δημιουργικής λογιστικής.

Σχεδόν προς την ίδια κατεύθυνση, οι Vladu & Matis (2010) εξηγούν τη σχέση των πρακτικών της διοίκησης και της δημιουργικής λογιστικής. Πιο συγκεκριμένα, συσχετίζουν τη σχέση αυτήν με τη θεωρία των πρακτόρων που αναφέρθηκε ανωτέρω. Σύμφωνα με τους εν λόγω μελετητές, οι συγκρούσεις που υφίστανται μεταξύ διαχειριστή και κατόχου μπορεί να είναι η αιτία δημιουργικών λογιστικών

πρακτικών. Ο λόγος έγκειται στο ότι η διοίκηση λαμβάνει αποφάσεις για την προστασία των συμφερόντων της αντί για τους ιδιοκτήτες των εταιρειών. Σύμφωνα με τους Barton & Mohanram (2004), η ανώτατη διοίκηση έχει το πλεονέκτημα να συγχρονίσει τις δράσεις της με τέτοιο τρόπο ώστε να έχει την επιλογή να προβεί πρωτίστως στις όποιες παρεμβατικές και διορθωτικές κινήσεις και εν συνεχεία να προχωρήσει στην αποκάλυψη των πληροφοριών που θα απεικονιστούν στις οικονομικές καταστάσεις.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησαν οι Meek et al. (2007), υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ ενός Διευθύνοντος Συμβούλου και της αποζημίωσης των δικαιωμάτων προαίρεσης και του χειρισμού των δεδουλευμένων, δεδομένης της προϋπόθεσης του ελέγχου του Διευθύνοντος Συμβούλου επί της αποζημίωσης των δικαιωμάτων προαίρεσης. Για λόγους διοικητικής ανταμοιβής, η καλή οικονομική απόδοση της εταιρείας καθίσταται περισσότερο αναγκαία και δη απαραίτητη. Όσο υψηλότερη είναι η εταιρική απόδοση, τόσο υψηλότερα θα είναι τα κέρδη και τόσο υψηλότερη θα είναι και η αμοιβή των ασκούντων τη διοίκηση της εταιρείας.

Εν κατακλείδι, η ηθική ορίζει σε κάθε επιχείρηση τι είναι σωστό και τι είναι λάθος για την ίδια. Ακολουθώντας την ηθική κατεύθυνση, αυτό σημαίνει ότι μία εταιρεία βρίσκεται εκτός βεληνεκούς κρίσης. Αλλά, στο συγκεκριμένο σημείο, η ηθική σημαίνει ότι η εταιρεία πράττει με βάση αφενός την επαγγελματική και αφετέρου την κοινωνική ηθική. Οι Afolabi & Oluseye (2013), στο πλαίσιο τη δικής τους μελέτης, διεξήγαγαν μία έρευνα που απευθύνθηκε σε κατασκευαστικές εταιρείες της Νιγηρίας. Κατέληξαν, τελικά, στο συμπέρασμα ότι η χρηματοοικονομική πληροφόρηση επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων των διευθυντικών στελεχών, των διοικητών και των επενδυτικών. Αναφέρουν, συν τοις άλλοις, την σημασία της υψηλής διαφάνειας για την αποφυγή της εταιρικής απάτης. Οι Al Momani & Obeidat (2013) ερευνούν τον βαθμό, στον οποίο ένας ελεγκτής είναι ηθικά ικανός να εντοπίζει δημιουργικές λογιστικές πρακτικές. Επίσης, ανακάλυψαν ότι η ηθική των ελεγκτών δύναται να επηρεάσει τις πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής που θα χρησιμοποιηθούν, αλλά κυρίως να επηρεάσει τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιείται η δημιουργική λογιστική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, απώτερος σκοπός ήταν η μελέτη του κατά πόσο η αναβαλλόμενη φορολογία είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί ως μέσον της δημιουργικής λογιστικής, υπό την έννοια της ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρηματικών οντοτήτων. Στο πλαίσιο της ελληνικής πραγματικότητας, παράλληλα με τα ελληνικά λογιστικά πρότυπα, εφαρμόζονται και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, τα οποία είναι υποχρεωτικά για τις επιχειρηματικές οντότητες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο αξιών Αθηνών. Απώτερος σκοπός των διεθνών λογιστικών προτύπων είναι η ομοιομορφία στην εμφάνιση και την απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων και η τήρηση κοινά αποδεκτών πρακτικών και αρχών στην σύνταξη αυτών, προκειμένου να διευκολύνεται η διαδικασία της σύγκρισης μεταξύ των διάφορων επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως της χώρας επί της οποίας αυτές δραστηριοποιούνται και εδρεύουν, καθώς επίσης και με απώτερο σκοπό την περαιτέρω διευκόλυνση των συναλλαγών μεταξύ των επιχειρηματικών οντοτήτων. Η θέσπιση των διεθνών λογιστικών προτύπων προέκυψε ως επιτακτική ανάγκη, ειδικότερα κατόπιν της έξαρσης του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης και της πλήρους απελευθέρωσης του εμπορίου και των συναλλαγών. Έτσι, ενόψει της τήρησης των διεθνών λογιστικών προτύπων υφίσταται μία κοινή λογιστική ονοματολογία, και ενιαίοι λογιστικοί κανόνες από τους οποίους διέπεται ο λογιστικός χειρισμός των συναλλαγών και η εν τέλει απεικόνισή τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Όμως, είναι απόλυτα λογικό, η υπόσταση διαφορετικών φορολογικών νομοθεσιών μεταξύ των επιμέρους κρατών να δημιουργεί αποκλίσεις στην εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων μεταξύ των επιχειρήσεων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι εν λόγω αποκλίσεις επιμερίζονται σε προσωρινές και μόνιμες διαφορές. Στην περίπτωση των προσωρινών διαφορών υφίσταται ένας ακόμα επιμερισμός τους σε φορολογητέες προσωρινές διαφορές και σε εκπεστέες προσωρινές διαφορές. Η μεν πρώτη περίπτωση καταλήγει στη δημιουργία αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων και η δε δεύτερη περίπτωση καταλήγει στην δημιουργία αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων. Η λογιστική των αναβαλλόμενων φόρων εισοδήματος διέπει τον λογιστικό χειρισμό των δύο ανωτέρω αναφερομένων προσωρινών

διαφόρων. Όλα τα ζητήματα που αφορούν την αναβαλλόμενη φορολογία καλύπτονται από το λεγόμενο ΔΛΠ12.

Η αναβαλλόμενη φορολογία είναι ένα ζήτημα το οποίο έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον μίας πληθώρας ερευνητών και μελετητών. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι έχει την δυνατότητα της άσκησης σημαντικής επιρροής των πραγματικών συμπερασμάτων που εξάγονται, από την πλευρά των ενδιαφερομένων μερών των επιχειρήσεων, για την οικονομική τους κατάσταση, από την εικόνα που αποτυπώνεται στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Στο πρόσφατο παρελθόν, υπάρχουν πολλά πραγματικά παραδείγματα εταιρειών που παρουσίαζαν την ψευδαίσθηση της υπόστασης μίας υγιούς οικονομικής κατάστασης, η οποία όμως δεν προερχόταν από την πραγματικότητα, αλλά από ειδικούς λογιστικούς χειρισμούς στα ποσά των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεών τους.

Σε κάθε περίπτωση, η χειραγώγηση των οικονομικών καταστάσεων μέσω της αναβαλλόμενης φορολογίας εμπίπτει στο πλαίσιο της λεγόμενης δημιουργικής λογιστικής. Όπως είδαμε, η δημιουργική λογιστική αποτελεί την έκφραση εκείνων των κινήσεων που πραγματοποιούνται για λόγους τροποποίησης ή διαστρέβλωσης των οικονομικών στοιχείων, προκειμένου αυτά να απεικονίζονται με τον τρόπο που επιθυμούν οι διοικούντες των επιχειρήσεων. Κάποιες από τις έρευνες, που αναφέρθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, υποστηρίζουν ότι η χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής δεν συνάδει πάντα με την ανηθικότητα. Η άποψη αυτή βασίζεται στο ότι υπάρχουν περιπτώσεις που η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιείται μόνο για την αξιοποίηση των ευελιξιών που παρέχονται από τα νομοθετικά και κανονιστικά κενά. Υπό το πρίσμα αυτό, η χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής δεν αποτελεί απότοκο κάποιας κακόβουλης ή ανήθικης πράξης ή πρόθεσης. Όμως, στον αντίποδα, υπάρχουν μελέτες που υποστηρίζουν ότι η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιείται κατά κόρον με απώτερο σκοπό την παραπλάνηση των ενδιαφερομένων μερών των επιχειρηματικών οντοτήτων. Στην περίπτωση αυτή, αποτέλεσμα της χρησιμοποίησης της δημιουργικής λογιστικής είναι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών, με τέτοιο τρόπο, που είναι τέλειοι να διαστρεβλώνεται η πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχειρηματικής μονάδας.

Εξαιτίας της υπόστασης ανεπαρκών καθοδηγήσεων ως προς το ζήτημα του τρόπου χειρισμού των αναβαλλόμενων φορολογιών και για λόγους αποφυγής μεγαλύτερων προβλημάτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη-μέλη προέβησαν στην συμφωνία της παροχής κατευθυντήριων γραμμών για τον ορθότερο χειρισμό της αναβαλλόμενης φορολογίας και ειδικότερα των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων, προκειμένου να αποφευχθεί η ανήθικη χρήση της δημιουργικής λογιστικής στη βάση της ευελιξίας που παρέχεται στο πλαίσιο της αναβαλλόμενης φορολογίας. Ωστόσο, πρέπει, στο σημείο αυτό, να επισημανθεί ότι δεν επρόκειτο, σε τόσο μεγάλο βαθμό, για την απουσία κατευθυντήριων γραμμών επί του χειρισμού της αναβαλλόμενης φορολογίας, που οι επιχειρηματικές οντότητες ανέκαθεν οδηγούνταν στην παραποίηση των αποτελεσμάτων που απεικονίζονταν στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις, χρησιμοποιώντας την ευελιξία που τους παρέχεται και τα κενά που υφίστανται στα ισχύοντα κανονιστικά και νομοθετικά πλαίσια, κυρίως επί του ζητήματος της αναβαλλόμενης φορολογίας. Θεωρούμε ότι πρόκειται περισσότερο για την αναγνώριση του χάσματος που προκύπτει μεταξύ της λογιστικής και της φορολογικής ωφέλειας, καθώς από τις μελέτες που παρουσιάστηκαν στην παρούσα διπλωματική εργασία προκύπτει ότι το λογιστικό και το φορολογικό αποτέλεσμα των εταιρειών συνδέονται αρρήκτως μεταξύ τους μέσω της αναβαλλόμενης φορολογίας. Πρόκειται για ένα είδος εξάρτησης που ήδη από το μακρινό παρελθόν αποτελούσε ένα ισχυρό πάτημα για τις επιχειρήσεις, στην αύξηση των αναβαλλόμενων φορολογικών τους απαιτήσεων, σε περιόδους που αναμενόταν η μείωση των φορολογικών συντελεστών στο μέλλον και η ακριβώς αντίστροφη ενέργεια σε περιόδους που αναμενόταν αύξηση αυτών.

Επιπροσθέτως, αξιοσημείωτο κρίνεται το γεγονός ότι πολλές από τις έρευνες που αναφέρθηκαν στην παρούσα διπλωματική εργασία προτείνουν την χρησιμοποίηση της αναβαλλόμενης φορολογίας ως ενός μέτρου εντοπισμού των ενεργειών διαχείρισης των επίπεδο κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, οι αναβαλλόμενοι φόροι – δαπάνες είναι εξαιρετικά χρήσιμη στην ανίχνευση δράσεων διαχείρισης κερδών και συν τοις άλλοις, έχει αποδειχτεί ότι υφίστανται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των πραγματικών αποτελεσμάτων των επιχειρήσεων και αυτών που προκύπτουν κατόπιν της συμβολής των αναβαλλόμενων φόρων. Έτσι, η αναβαλλόμενη φορολογία αποτελεί ένα μέσον διαχείρισης των επιπέδων κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Δεδομένου μάλιστα, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των

επιχειρηματικών οντοτήτων επιδιώκει την εμφάνιση μεγαλύτερων επιπέδων κερδοφορίας, στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, με παράλληλη εξισορρόπηση του φόρου εισοδήματος που θα κληθεί να καταβάλλει στο δημόσιο, αλλά και με δεδομένο ότι περισσότερες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την αναβαλλόμενη φορολογία για να μειώσουν τα επίπεδα ζημιών τους προκειμένου να βελτιώσουν την εικόνα της οικονομικής τους κατάστασης προς τα ενδιαφερόμενα μέρη, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η αναβαλλόμενη φορολογία αποτελεί ένα εργαλείο ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών.

Ωστόσο, το ζήτημα του αν οι διατάξεις των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής αναφοράς επιτρέπουν τον μετριασμό των υπερβολικών ανήθικων λογιστικών πρακτικών, εξακολουθεί να είναι ανησυχητικό, κατά την άποψή μας. Η ειλικρινής και προσωπική μας πεποίθηση έγκειται στο ότι η δημιουργική λογιστική προσφέρει στις επιχειρηματικές οντότητες ένα βραχυπρόθεσμο πλεονέκτημα, ωστόσο, η τροποποίηση των λογιστικών κονδυλίων προκύπτει όταν οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων εκμεταλλεύονται κακόβουλα τα κενά που υφίστανται και εντοπίζονται στους λογιστικούς κανονισμούς και νόμους, είτε για προσωπικά τους οφέλη είτε κατόπιν πίεσης που τους ασκείται από τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων. Μπορεί το ζήτημα του ότι η αναβαλλόμενη φορολογία όντως αποτελεί ένα μέσον ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων να λύθηκε στην παρούσα διπλωματική εργασία, ωστόσο τα ηθικά διλήμματα του αν η εν λόγω δημιουργική λογιστική θα χρησιμοποιείται θεμιτά ή αθέμιτα, θεωρούμε ότι ποτέ δε θα εκλείψουν.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη του τρόπου και του βαθμού κατά τον οποίο η αναβαλλόμενη φορολογία είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ωραιοποίησης της εικόνας των πληροφοριών που αποτυπώνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Κατά το πέρας της παρούσης εργασίας είναι ευνόητο πως έγκειται ο περιορισμός της παρουσίας εμπειρικών στοιχείων και δεδομένων επί του θέματος, λόγω της βιβλιογραφικής προσέγγισης του. Ωστόσο, θέτει τον απαραίτητο σχολιασμό και εγείρει γόνιμο έδαφος για την μελλοντική συζήτηση του θέματος που έχει αναφερθεί διεξοδικά ανωτέρω. Η παρούσα εργασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εκκίνηση εμπειρικών ερευνών και συλλογής δεδομένων που θα μπορούσαν να δώσουν σίγουρα πιο ξεκάθαρες απαντήσεις στο ερώτημα, για το αν η αναβαλλόμενη φορολογία χρησιμοποιείται ευρέως για την μόχλευση της πληροφόρησης των οικονομικών

καταστάσεων. Επιπλέον έγκειται και το ερώτημα για το αν θα ήταν δυνατόν να προσφερθούν πρακτικές προς την δημιουργία πλαισίων και πρακτικών για τον χειρισμό του συγκεκριμένου στοιχείου, μέσω των μελλοντικών πιθανών ευρημάτων.

Η ηθική προσέγγιση των λογιστικών χειρισμών είναι μια έννοια που σίγουρα αφορά μια φιλοσοφική κατεύθυνση. Στην επιστήμη της λογιστικής όμως, η διερεύνηση των ηθικών διλλημάτων έρχεται να καλυφθεί με την μελέτη των ισχυόντων νόμων και πρακτικών και την ανανέωση αυτών προς την επίτευξη της ορθότερης απεικόνισης των πληροφοριών που εξάγονται από τις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Η προσωπική μας πεποίθηση, που εκφράζεται στο πνεύμα της εργασίας, είναι πως η εργασία θα αποτελέσει εφαλτήριο για την περαιτέρω συγγραφή εμπειρικών εργασιών, οι οποίες θα λαμβάνουν την απαραίτητη ροή στοιχείων από την εγχώρια πληθώρα εταιρειών ώστε να μπορέσουμε να μελετήσουμε την διαχείριση της αναβαλλόμενης φορολογίας στην ελληνική πραγματικότητα και τις πρακτικές που ακολουθούνται. Ιδιαίτερος χρήσιμο, κατά την προσωπική μας άποψη, θα ήταν να πραγματοποιηθεί μια τέτοια έρευνα έπειτα λαμβάνοντας υπόψιν την πραγματικότητα και τις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώθηκαν λόγω της πανδημίας του Covid-19 και πως οι επιχειρήσεις διαμόρφωσαν τις λογιστικές τους πρακτικές (συγκεκριμένα τον χειρισμό της αναβαλλόμενης φορολογίας) σε σχέση με παρελθούσες χρήσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ– ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αληφαντής, Γ. (2019). Η λογιστική της αναβαλλόμενης φορολογίας επί αποσβέσεων. (Διαθέσιμο σε site το οποίο αναφέρεται κάτωθι)
- Βλάχος, Θ. (2016). Οι προσωρινές διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας και της φορολογικής βάσης των στοιχείων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και η παρακολούθησή τους από το λογιστικό σύστημα των οντοτήτων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία, κατά απαίτηση των διατάξεων του Ν.4308/2014(Πρακτικές εφαρμογές). (Διαθέσιμο σε site το οποίο αναφέρεται κάτωθι)
- Γρηγοράκος, Θ. (2003). ΔΛΠ 12: Φόροι εισοδήματος. Το σύστημα των αναβαλλόμενων φόρων και τα μειονεκτήματά του. Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, 57 (1284), 1477-1485.
- Λαδάς Α.Χ , Νεγκάκης, Ι.Χ. & Σαμαρά Α.Δ (2017) .Accounting quality deferred tax and risk in the banking industry-International Journal of Banking, Accounting and Finance, 2017, vol. 8, issue 1, 1-19
- Νεγκάκης, Ι.Χ. (2015). Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς- Ειδικά Θέματα. Θεσσαλονίκη: Εύδοξος.
- Νεγκάκης, Ι.Χ. (2015). Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς- Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Εύδοξος.
- Νιφόπουλος, Κ. (2014). Η ιστορία της λογιστικής τυποποίησης στην Ελλάδα. Accountancy Greece, 15, 76-84.
- Σαμαρά Α.Δ (2014) . Assessing the relevance of deferred tax items: Evidence from loss firms during the financial crisis,- The Journal of Economic Asymmetries, Elsevier, vol. 11(C), pages 138-145.
- Σγουρινάκης, Ν., & Βλησμάς, Ο. (2016). Η αναβαλλόμενη φορολογία. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- ΦΕΚ Α' 251/24-11-2014. Νόμος ν. 4308/2014 - Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις.

B. ENH

- Afolabi, A., & Oluseye, M. (2013). Effect of financial reporting on investment decision making of manufacturing firms in nigeria. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, 22(1), 1127-1142.
- Al Momani, M.A., & Obeidat, M.I. (2013). The effect of auditors' ethics on their detection of creative accounting practices: a field study. *International Journal of Business and Management*, 8(13), 118-136.
- Amat, O., & Gowthorpe, C. (2004). CA: nature, incidence and ethical issues. UPF Working Paper, 749.
- Amat, O. (2013). Creative accounting: Nature, incidence and ethical issues. *Journal of Economic Literature*, 1(1), 1-19.
- Amidu, M., Coffie, W., & Acquah, P. (2019). Transfer pricing, earnings management and tax avoidance of firms in Ghana. *Journal of Financial Crime*, 1-6.
- Bartov, E., & Mohanram, P. (2004). Private information, earnings manipulations, and executive stock- option exercises. *The Accounting Review*, 79, 889-920.
- Bauman, M. P., & Bowler, C. R. (2018). FIN48 and Income Tax-based Earnings Management: Evidence from the Deferred Tax Asset Valuation Allowance. *Advances in Taxation*, 29–50.
- Breda, N., Horak, J., Kovacova, M., & Valaskova, K. (2018). The Future of Work: Disruptive Business Practices, Technology-Driven Economic Growth, and Computer-Induced Job Displacement. *Journal of Self-Governance and Management Economics*, 6(4), 19–24.
- Breton, G., & Taffler, R.J. (1995). Creative accounting and investment analyst response, *Accounting and Business Research*, 25(98), 81-92.
- Chen, K. C., Danielson, M. G., & Schoderbek, M. P. (2003). Analysts' interpretation of transitory earnings components: Evidence from forecast revisions after disclosure of the 1993 deferred tax adjustment. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 18(3), 333-353.
- Copeland, R.M. (1968). Income smoothing. *Journal of Accounting Research*, 6, 101-116.

- Dechow, P., Hutton, C., Kim, J., & Sloan, R. (1995). Detecting earnings management: a new approach. *Journal of Accounting Research*, 50(2), 275-334.
- Diana, B., & Beatrice, V.A. (2010). Creative accounting – players and their gains and losses. *Annals of Faculty of Economics*, 1(2), 813-819.
- Drabkova, Z. (2016). Models of detection manipulated financial statements a part of the internal control system of the entity. *ACRN Oxford Journal of Finance and Risk Perspectives*, 51, 230-238.
- Efiok, S.O., & Eton, O.E. (2012). Creative accounting and managerial decision on selected financial institutions in Nigeria. *International Journal of Business Research and Management*, 3(1), 35-47.
- Ellisabeta, B.D., & Beatrice, V.A. (2010). Creative accounting: Players and their gains and losses. *Annals of Faculty of Economics*, 1(2), 813-819.
- Fizza, T., & Malik, Q.A. (2015). Creative accounting and financial reporting: Model development and empirical testing. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 5(2), 544-551.
- Gherai, D.S., & Balaciu, D.E. (2011). From creative accounting practices and enron phenomenon to the current financial crisis. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 13(1), 34-41.
- Gowthorpe, C., & Amat, O. (2005). Creative accounting: some ethical issues of macro-and micro-manipulation. *Journal of Business Ethics*, 57(1), 55-64.
- Guay, W., Kothari, S., & Watts, R. (1996). A market-based evaluation of discretionary accrual models. *Journal of Accounting Research*, 34, 83-105.
- Guenther, D. (1994). Earnings management in response to corporate tax rate changes: evidence from the 1986 tax reform act. *The Accounting Review*, 69(1), 230-243.
- Harrington, C., Smith, W., & Trippeer, D. (2012). Deferred tax assets and liabilities: tax benefits, obligations and corporate debt policy. *Journal of Finance and Accountancy*, 11, 72.

- Healy, P. (1985). The effect of bonus schemes on accounting decisions/ *Journal of Accounting and Economics*, 7, 85-107.
- Holland, K., & Jackson, R. (2004). Earnings management and deferred tax, *Accounting and Business Research*, 34(2), 101-121.
- Jeroh, E. & Okoro, G.E. (2016). Evaluating the effect of IFRS adoption on the financial position of commercial banks in Nigeria. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Faculty of Economics and Administration, Series D*, XXII (36), 130-140.
- Jones, T. (1991). Ethical decision making by individuals in organizations: An issuecontingent model. *The Academy of Management Review*, 16(2), 336- 395.
- Jones, M. (2011). *Creative accounting, fraud, and interantional accounting scandals*. NJ: John Wiley.
- Kassem, R. (2012). Earnings management and financial reporting fraud: can external auditors spot the difference? *American Journal of Business and Management*, 1(1), 30-33.
- Kiani, D.S., & Malik, Q.A. (2015). Creative accounting: Developing a model. *Research Journal of Recent Sciences*, 4(11), 146-150.
- Kovacova, M., Kliestik, T., Valaskova, K., Durana, P., & Juhaszova, Z. (2019). Systematic review of variables applied in bankruptcy prediction models of Visegrad group countries. *Oeconomia Copernicana*, 10(4), 743-772.
- Largay, J. (2002). Lessons from enron. *Accounting Horizons*, 16(2), 154.
- Lee, H.A., & Choi, W.W. (2016). Allowance for uncollectible accounts as a tool for earnings management. *International Journal of Accounting & Information Management*, 24(2), 162–184.
- Lee, H.A. (2016). Allowance for uncollectible accounts as a tool for earnings management: evidence from South Korea. *International Journal of Accounting and Information Management*, V24(2), 162-184.
- Lennox, C., Lisowsky, P., & Pittman, J. (2013). Tax Aggressiveness and Accounting Fraud. *Journal of Accounting Research*, 51(4), 739–778.

- Lin, J.W., & Yang, J.S. (2006). The effect of audit committee performance on earnings quality. *Managerial Auditing Journal*, 21(9), 921-933.
- Manzon, G., & Plesko, G. (2002). The Relation Between Financial and Tax Reporting Measures of Income. MIT Sloan Working Paper No. 4332-01.
- Meek, G.K., Rao, R.P., & Skousen, C.J. (2007). Evidence on factors affecting the relationship between CEO stock option compensation and earnings management. *Review of Accounting and Finance*, 6(3), 304-323.
- Milesi-Ferretti, G.M. (2004). Good, bad or ugly? On the effects of fiscal rules with creative accounting. *Journal of Public Economics*, 88, 377-394.
- Miller, G., & Skinner, D. (1998). Determinants of the Valuation Allowance for Deferred Tax Assets under Sfas No.109. *Accounting Review*, 73(2), 213-233.
- Mulford, C.W., & Comiskey, E.E. (2002). *The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practices*. Canada: John Wiley & Sons. Inc.
- Mills, L., Newberry, K., & Trautman, W. (2001). Trends in book-tax income and balance sheet differences. *Tax notes* 96, 1109-1124.
- Naser, K. (1992). A note on the use of creative. *British Accounting Review*, 111-118.
- Naser, K. (1993). *Creative financial accounting: Its nature and use*. Hemel Hempstead: Prentice Hall.
- Nejad, H.S. Zeynali, S., & Alavi, S.S. (2013). Investigation of income smoothing at the companies listed on the Stock Exchange by the using of Index Eckel: A case study of Tehran Stock Exchange. *Asian Journal of Management Sciences and Education*, 2(2), 49-62.
- Obradović, V., Čupić, M., & Dimitrijević, D. (2017). Application of International Financial Reporting Standards in the Transition Economy of Serbia. *Australian Accounting Review*, 28(1), 48–60.
- Okafor, G.O. (2006). The ethics of accountancy profession. *Journal of Global Accounting*, 2(1), 70-75.

- Okoro, G.E. (2013). Accounting profession and IFRS adoption in Nigeria: Benefits and demerits connected with IFRSs implementation. *Journal of Social and Management Sciences, Special Edition*, 68-70.
- Petrucelli, J. R. (2013). *Detecting Fraud in Organizations: Techniques, Tools, and Resources*. NJ: Wiley.
- Phillips, J., Pincus, M., & Rego, S. (2003). Earnings Management: New Evidence Based on Deferred Tax Expense. *The Accounting Review*, 78(2), 491-521.
- Poterba, J. M., Rao, N. S., & Seidman, J. K. (2011). Deferred Tax Positions and Incentives for Corporate Behavior Around Corporate Tax Changes. *National Tax Journal*, 64(1), 27-58.
- Rabin, C. (2005). Determinants of auditors attitudes towards creative accounting. *Meditari Accountancy*, 13(2), 67-88.
- Riedl, E. & Suraj, S. (2010). Signaling firm performance through financial statement presentation: Special items. *Contemporary Accounting Research*, 27(1), 289.
- Rutledge, R. W., Karim, K. E., & Kim, T. (2016). The FASB's and IASB's New Revenue Recognition Standard: What Will Be the Effects on Earnings Quality, Deferred Taxes, Management Compensation, and on Industry-Specific Reporting? *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 27(6), 43-48.
- Scholes, M., Wilson, G., & Wolfson, M. (1992). Firms' Responses to anticipated reductions in tax rates: the tax reform act of 1986. *National Bureau of Economic Research, Working Paper No.4171*.
- Schrand, C., & Wong, F. (2003). Earnings management using the valuation allowance for deferred tax assets under SFAS No.109. *Contemporary Accounting Research*, 20(3), 579-611.
- Shafer, W.E., Poon, M.C., & Tjosvold, D. (2013). Ethical climate, goal interdependence, and commitment among Asian auditors. *Managerial Auditing Journal*, 28(3), 217-244.
- Shah, S., Butt S., & Tariq, Y.B. (2011). Use or abuse of creative accounting techniques, *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 2(6), 531-536.

- Shahid, M., & Ali, H. (2016). Influence of CA on reliability and objectivity of financial reporting (factors responsible for adoption of CA Practices in Pakistan). *Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies*, 2(2), 75-82.
- Siekelova, A, Kollar, B., & Weissova, I. (2015). Impact of credit risk management. *Procedia Economics and Finance*, 26, 325-331.
- Siti, M.S., Haron, R. & Henny, H.M.T. (2013). Income smoothing and Islam: An evidence from Malaysian Shariah compliant companies. *International Journal of Social Science and Humanity*, 3(2), 160-162.
- Song, D., Ho-Young, L., & Eun-Jung, C. (2013). The association between earnings management and asset misappropriation. *Managerial Auditing Journal*, 28(6), 54.
- Sorin, B., Ramona, R.P., & Adrian, G. (2012). Qualitative study regarding the relationship between corporate governance and creative accounting. *Annals of Faculty of Economics*, 1(2), 642-647.
- Stolowy, H., & Breton, G. (2000). A Framework for the Classification of Accounts, 708, 1-52.
- Sundvik, D. (2017). Book-tax conformity and earnings management in response to tax rate cuts. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 28, 31–42.
- Susanto Y. K., Pirzada K., & Adrienne S. (2019). Is tax aggressiveness an indicator of earnings management? *Polish Journal of Management Studies*, 20(2), 516-527.
- Susmus, T., & Demirhan, D. (2013). Creative accounting: A brief history and conceptual framework. *Journal of Akademik Bakis Bergisi*, 38(1), 1-20.
- Tokuga, Y., & Saki, A. (2011). Income smoothing as a form of accounting policy by managers: A case study of Onward Kashiyama. *Working Paper*, 1-24.
- Valaskova, K., Kramarova, K., & Kollar, B. (2015). Theoretical Aspects of a model of credit risk determination- Credit risk. *Advances in Education Research*, 81, 401-406.

- Velury, U., & Kane, G. (2012). Big bath, income smoothing, and special items: An empirical investigation. *Public and Municipal Finance*, 1(1), 80-86.
- Vladu, A.B., & Cuzdriorean, D.D. (2013). Creative accounting, measurement and behavior. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 15(1), 107-115.
- Watt, R.L., & Zimmerman, J.L. (1990). Positive accounting theory: A ten-year perspective. *Accounting Review*, 65(1), 131- 156
- Weissova, I., Kollar, B., & Siekelova, A. (2015). Rating as a useful tool for credit risk management. *Procedia Economics and Finance*, 26, 278-285.
- Wolfson, M. (1994). *Financial Crisis: Understanding the Postwar U.S. Experience*. Armonk, New York: M.e. Sharpe Inc.
- Yadav, B. (2013). Creative accounting: A literature review. *The SIJ Transactions on Industrial, Financial and Business Management*, 1(5), 181-193.
- Yadav, B., Kumar, A., Bhatia, B.S. (2014). Concept of creative accounting and its different tools. *International Journal of Management and Social Sciences Research (IJMSSR)*, 3(2), 66-74.
- Zimmerman, J.L. (2015). The role of accounting in the 21st century firm. (Διαθέσιμο σε site το οποίο αναφέρεται κάτωθι)

Γ. ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ (SITES)

http://www.logistis.gr/default.asp?pid=4&la=1&art_id=848&sw=1 (19/9/2020)

<https://www.taxheaven.gr/circulars/23403/arora-oi-proswrines-diafores-metaxy-ths-logistikhs-axias-kai-ths-forologikhs-bashs-twn-stoixeiwn-twn-xrhmatooikonomikwn-katastasewn-kai-h-parakoloyohsh-toys-apo-to-logistiko-systhma-twn-ontothwn-poy-throyn-diplografika-biblia-kata-apaithsh-twn-diataxewn-toy-n-4308-2014-praktikes-efarmoges>(14/9/2020)

<https://www.eforologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=46335FCE3FCA31A2.1D031AEA53&version=2004/03/31> (3/9/2020) -(E-Forologia. (2020). Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 12.)

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2544697 (18/9/2020)

